

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

Факультет економіки, бізнесу та міжнародних відносин
Кафедра соціального забезпечення та податкової політики

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Соціальне забезпечення ветеранів:
вітчизняний досвід та міжнародні
практики»

Виконав: студент групи СЗ-23-1мз _____

Мішин Олександр Сергійович

Спеціальність 232«Соціальне забезпечення»

Керівник: к.держ.упр., доцент Черба В.М.

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

Рецензент _____

(місце роботи)

_____

(посада)

_____

(науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ

Факультет економіки, бізнесу та міжнародних відносин
Кафедра соціального забезпечення та податкової політики
Ступінь вищої освіти магістр
Спеціальність 232 «Соціальне забезпечення»
(шифр і назва)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

“ _____ ” _____ 2025 р.

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Мішина Олександра Сергійовича
(прізвище, ім'я, по батькові)

Тема роботи «Соціальне забезпечення ветеранів: вітчизняний досвід та міжнародні практики»

Керівник роботи к. з держ. упр. доцент Черба В. М.,

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом УМСФ від “03” вересня 2024 р. № 664 кс

2. Строк подання студентом роботи _____
3. Вихідні дані до роботи 1. Методичною та теоретичною основою кваліфікаційної роботи є загальнонаукові та спеціальні методи; _____
2. Законодавча, нормативна база та джерела первинної інформації; _____
3. Статистичні дані Державної служби статистики України, Українського ветеранського фонду, ГО «Простір можливостей», Міністерства у справах ветеранів України, Міністерства соціальної політики; 4. Матеріали інтернет-видань та інтернет-ресурси.
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити) 1. Теоретичні аспекти соціального забезпечення ветеранів.
2. Аналіз соціального забезпечення ветеранів в Україні та провідних країнах світу.
3. Напрями вдосконалення соціального забезпечення ветеранів в Україні та світі.
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень) 10 таблиці, 12 рисунків.
6. Дата видачі завдання “ _____ ” _____ 20 ____ р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Вибір та закріплення теми кваліфікаційної роботи	вересень 2024 р.	Виконано
2.	Збір та обробка літературних джерел за темою дослідження	Вересень-жовтень 2024 р.	Виконано
3.	Складання плану роботи	жовтень 2024 р.	Виконано
4.	Написання основних розділів роботи	листопад 2024 р.	Виконано
5.	Консультації з науковим керівником	Згідно з графіком консультацій	Виконано
6.	Оформлення кваліфікаційної роботи, надання її науковому керівнику, отримання відгуку	грудень 2024 р.	Виконано
7.	Підготовка доповіді та демонстраційних матеріалів до роботи	Січень 2025 р.	Виконано
8.	Здача кваліфікаційної роботи на кафедрі	січень 2025 р.	Виконано
9.	Захист роботи	січень 2025 р.	

Студент _____ Мішин О.С.
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник _____ Черба В.М.
(підпис) (прізвище та ініціали)

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

АНОТАЦІЯ

Мішин О.С. «Соціальне забезпечення ветеранів: вітчизняний досвід та міжнародні практики».

Кваліфікаційна робота на здобуття ступеня вищої освіти «Магістр» за спеціальністю 232 «Соціальне забезпечення». Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2025.

Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Основний зміст викладено на **55 сторінках друкованого тексту, кваліфікаційна робота містить 10 таблиць і 12 рисунків. Список використаних джерел включає 38 найменувань.**

Зміст анотації: Дослідження присвячено актуальним проблемам соціального забезпечення ветеранів в Україні та світі, напрямкам та подоланням існуючих питань ветеранської політики. Проаналізована законодавча, нормативна база. Запропоновані заходи та пропозиції щодо подкращення соціального забезпечення ветеранів. Реалізація запропонованих заходів може: покращити соціальний захист ветеранів в Україні, покращити соціальне та економічне становище ветеранів та членів їх сімей, стимулювати розвиток подальшої реінтеграції ветеранів у післявоєнне життя країни.

Ключові слова: соціальне забезпечення, ветеранська політика, ветерани, реабілітація, соціальна адаптація, реінтеграція.

ABSTRACT

The study is devoted to the current problems of social security of veterans in Ukraine and the world, directions and overcoming of existing issues of veteran policy. The legislative and regulatory framework is analyzed. Measures and proposals are proposed to increase the social security of veterans. The implementation of the proposed measures can: improve the social protection of veterans in Ukraine, improve the social and economic status of veterans and their family members, stimulate the development of further reintegration of veterans into the post-war life of the country.

Keywords: social security, veteran policy, veterans, rehabilitation, social adaptation, reintegration

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВETERANІВ	9
1.1. Поняття та сутність ветеранської політики	9
1.2. Основні проблеми та підходи до дослідження соціального забезпечення ветеранів в контексті соціальної безпеки	15
1.3 Нормативно-правове забезпечення соціального захисту ветеранів	
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СТАНУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВETERANІВ В УКРАЇНІ ТА ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ.....	22
2.1. Загальний огляд соціально-економічного стану України.....	22
2.2. Аналіз особливостей сучасної ветеранської політики в Україні	29
2.3. Аналіз державної політики у сфері соціального забезпечення ветеранів в провідних країнах світу.....	34
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВETERANІВ В УКРАЇНІ.....	39
3.1 Заходи щодо модернізації соціального забезпечення ветеранів та членів їх родин.....	ї
3.2 соціального захисту ветеранів.....	42
ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	58
ДОДАТКИ.....	61

ВСТУП

В умовах сучасної України соціальний захист ветеранів стає одним з ключових та пріоритетних напрямків соціальної політики, який вимагає комплексних рішень та негайної уваги суспільства. Метою сучасної політики нашої країни є забезпечення всебічного соціального захисту найбільш незахищених верств населення. Суть соціального захисту полягає в тому, що держава надає допомогу найбільш незахищеним верствам населення через дії та бюджетні витрати відповідних державних відомств.

Після початку війни з Російською Федерацією Україна минуло 10 років. Фаза повномасштабного вторгнення з 24 лютого 2022 року загострила питання ветеранської політики, оскільки наразі особовий склад Збройних Сил України цілодобово виконує бойові завдання з протидії російським окупантам, обороняючи територіальну цілісність країни, зберігаючи життя і здоров'я народу України. Зараз край необхідно посилити суспільну увагу до ветеранів та членів їх родин шляхом побудови цілісної ефективної системи соціального забезпечення. Війна загострила проблему також соціального захисту ветеранів та членів їх сімей, щодо реалізації конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб відповідно до особливого виду їх службової діяльності.

Наразі одним із основних пріоритетів державної політики визначено розвиток ветеранської політики, набув вияву новий підхід, що ставить за мету всеохоплюючу реалізацію можливостей для ветеранів разом із забезпеченням їх соціального захисту. Ветерани найбільш вразлива та потребуюча допомоги категорія, оскільки їх кількість, залежно від тривалості війни, буде лише збільшуватися.

За попередніми оцінками, після перемоги кількість ветеранів, їхніх сімей та сімей загиблих воїнів може скласти близько 10% від загальної чисельності населення України. Станом на 1 січня 2022 року в Україні перебувало приблизно 500 тисяч військових. Очікувана кількість ветеранів,

їхніх сімей і сімей загиблих воїнів після перемоги буде становити від 3 [1] до 5 мільйонів осіб [2].

Питаннями соціального забезпечення та соціальної політики держави щодо ветеранів війни опікується численна плеяда новітніх науковців. Це роботи Грищук, В. Крижної, Т. Коленіченко, А. Чичкань, О. Кадикало, М. Савчиної, Н. Оніщенко, А. Осадчого, Т. Фулей та ін. Соціальній роботі з колишніми військовослужбовцями присвячені наукові розвідки І. Зверевої, А. Капської, Г. Лактіонова. Проблемою політики соціального захисту ветеранів війни займалися вітчизняні та зарубіжні автори, зокрема О. Гусак, І. Дацюк, О. Кондратенко, С. Корольов, Ю. Калагін, О. Шкуропатський та інші.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є обґрунтування теоретичних засад та розробка практичних рекомендацій щодо забезпечення соціального захисту ветеранів в Україні. Сформовані наступні завдання:

- з'ясувати поняття та сутність ветеранської політики;
- дослідити основні теорії та підходи до дослідження нормативно-правової бази соціального забезпечення ветеранів;
- виконати загальний огляд соціально-економічного стану України;
- проаналізувати державну політику у сфері соціального забезпечення ветеранів;
- здійснити аналіз складу та структури, динаміки показників бюджетних витрат на соціальний захист та забезпечення ветеранів в Україні;
- проаналізувати закордонний досвід та найкращі практики ветеранської політики в світі;
- надати пропозиції щодо удосконалення системи державного соціального забезпечення військовослужбовців в Україні.

Об'єктом роботи є: ветеранська політика в Україні та світі.

Предмет дослідження є: зарубіжний досвід та національна практика соціального забезпечення ветеранів.

Методи дослідження. Дане дослідження ґрунтується на комплексі загальнонаукових і специфічних підходів до вивчення теоретико-методологічних і концептуальних засад соціального забезпечення ветеранів, зокрема: методи теоретичного узагальнення, системного аналізу, історичний та логічний, щоб розкрити сутність, поняття «соціальне забезпечення ветеранів», генезу та розвиток явища, також проаналізувати сучасний стан та тенденції соціального забезпечення ветеранів в Україні та світі; порівняльний аналіз нормативно-правової бази соціального забезпечення українських та іноземних ветеранів та їх сімей, стану функціонування системи соціального захисту ветеранів України, графічно-аналітичний – для наочного представлення результатів дослідження, визначення стану та напрямків вдосконалення політики соціального забезпечення ветеранів в Україні. В роботі застосовувалися методи ретроспективного аналізу досліджень науковців з проблеми соціального забезпечення ветеранів.

Теоретичною та методологічною основою магістерської кваліфікаційної роботи стали законодавчі та нормативно-правові акти, статистична інформація Державної служби статистики України, Міністерства соціальної політики, Міністерства оборони України, Міністерства у справах ветеранів, навчальні посібники, матеріали періодичних та Інтернет видань, монографії, наукові дослідження вітчизняних і зарубіжних фахівців тощо.

Практичне значення одержаних результатів. Здійснено прогнози перспектив розвитку соціального забезпечення військовослужбовців та його можливості в умовах післявоєнного відновлення в Україні. Враховано міжнародний досвід як для порівняльного аналізу так і для глибшого розуміння досліджуваної проблеми. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в науковому обґрунтуванні та систематизації сутності поняття «соціальне забезпечення військовослужбовців» та огляді його ролі у вирішенні соціальних проблем, виявленні перешкод у реалізації соціального забезпечення

військовослужбовців та розробка перспективних напрямів розвитку соціального забезпечення військовослужбовців в Україні.

Структура роботи. Магістерська кваліфікаційна робота складається із вступу, 3 розділів, висновків і пропозицій. Робота викладена на 67 сторінках, містить 3 таблиці, 8 рисунків, 3 сторінки додатків. Список використаних джерел містить 56 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВETERANІВ

1.1. Поняття та сутність ветеранської політики

Згідно до статті 46 Конституції України: «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму, встановленого законом» [3]. Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних Силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей, а також тих, хто звільнився зі служби та демобілізований, набув статусу ветерана..

Державна політика щодо ветеранів, ветеранок та членів їхніх сімей — це задекларований та описаний підхід держави щодо підтримки ветеранів та членів їхніх сімей, який розкриває мету такої підтримки, її цільову аудиторію, засоби та механізми забезпечення підтримки, а також інструменти вимірювання ефективності. Метою ветеранської політики є гідне визнання внеску воїнів та їхніх сімей у захист країни, забезпечення комплексної державної підтримки для відновлення їхнього добробуту, який зазнав впливу внаслідок бойового досвіду.

Проблеми соціального захисту та соціального забезпечення ветеранів потребують пристальної уваги. Для початку звернемося до аналізу категоріального апарату. Так, дослідниця О. Єрмоловська вказувала: «Соціальний захист – це система відносин між індивідом і суспільством з приводу розв’язання протиріч між негативними соціальними наслідками та становленням ринкової організації виробництва, реальними можливостями людини адаптуватися до них» [4, с. 13].

Вітчизняна науковиця Г. С. Лопушняк вважає, що термін «соціальний захист» є значно ширшим щодо визначення слова «соціальне забезпечення», оскільки має елементи, що не відносяться до поняття «соціальне забезпечення» [5, с. 68].

А. Ю. Огінська вбачає соціальний захист як сукупність заходів, що їх реалізує держава стосовно осіб, які потрапили під дію соціальних ризиків, що призвели до втрати доходу (інших депривацій); у цьому випадку метою соціального захисту є нейтралізація негативних наслідків реалізації соціальних ризиків для добробуту окремого індивіда [6, с. 133].

Ми вважаємо, що термін «соціальний захист» слід розглядати через широкий і вузький зміст категорії. «Соціальний захист» у вузькому розумінні — це багаторівнева система, що складається із соціального страхування, соціального забезпечення та ін. У широкому сенсі «соціальний захист» — це система соціально-економічних прав, захисту та обов'язків, встановлених державою відповідно до закону. Метою держави є надання кожному громадянину, незалежно від національності, раси, віку, походження, соціального та майнового стану, світогляду, усіх можливостей для вільного розвитку, повної реалізації його цілей у будь-якій сфері шляхом забезпечення гідного рівня життя. Негативним проявом ефективності систем соціального захисту як елементів суспільних відносин є нечіткість визначення терміну. Тому чимало вчених дали власні формулювання її термінології та пояснення її сутності, що призвело до розмитого розуміння суспільством системи соціального захисту населення та її функцій.

Управління системою соціального захисту населення в Україні від імені держави здійснює Міністерство соціальної політики. У 2015 році Кадмін затвердив Положення про Міністерство соціальної політики України. Постановою КМУ № 986 від 28 листопада 2018 р. «Питання діяльності Міністерства у справах ветеранів України» ліквідовано Державну службу України у справах ветеранів війни та учасників антитерористичної операції та встановлено, що Міністерство у справах ветеранів України (Мінветеранів) є правонаступником майна, прав та обов'язків цієї служби [7].

Наразі в Україні ветеранською політикою опікується Міністерство у справах ветеранів.

Під соціальним захистом військовослужбовців слід розуміти «діяльність (функцію) держави, спрямовану на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності та статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі» [8].

Під соціальним захистом учасників бойових дій слід розуміти сукупність визначених на законодавчому рівні механізмів та інструментів, які використовує держава для того, щоб забезпечити учасникам бойових дій гідне положення у суспільстві, допомогти їм адаптуватись до мирного життя, а також відновитись від травм (моральних та фізичних), які були отримані ними під час участі в бойових діях [9, с.58].

Відповідно до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» до учасників бойових дій, відносять тих громадян, які «...захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення, перебуваючи безпосередньо в районах антитерористичної операції у період її проведення, у здійсненні заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі та стримування збройної агресії

Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, забезпеченні їх здійснення, перебуваючи безпосередньо в районах та у період здійснення зазначених заходів» [10].

Велике значення в формуванні ветеранської політики мало прийняття Урядом поправок до Закону від 24.03.2022 № 2147-ІХ «Про внесення змін до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [11], в якому знайшло вираження застосування нових підходів до комплексного огляду системи соціального захисту ветеранів війни, що набув своєї чинності у квітні 2022 року. В Законі набуло окреслення засад та мети державної політики у сфері соціального захисту ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України. Як вважає дослідник Гнатковський «норми права, предметом регулювання яких є правовідносини, пов'язані із захистом прав ветеранів, мають тісний взаємозв'язок із різними галузями права, а найбільше з правом соціального забезпечення» [12].

Визначення таких понять, як “соціальний захист” та “соціальне забезпечення” нерідко пов'язують з їх інтерпретацією в нормативно-правових актах, які є ключовим джерелом їх впровадження та реалізації. Ряд вчених в цьому напрямку ототожнюють терміни “соціальний захист” та “соціальне забезпечення”, посиляючись на зміни, які відбулися в законодавстві України, в тому числі і за рахунок внесених змін до Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”.

Слід відмітити, що з прийняттям Закону України від 20.12.1991 року № 2011-ХІІ “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” поняття “соціальне забезпечення” було замінено на “соціальний захист”, оскільки до цього часу до військовослужбовців застосовувався термін “соціальне забезпечення”.

«На сьогодні постає необхідним розмежування понять “соціальне забезпечення військовослужбовців” та “соціальний захист” з урахуванням

особливостей, що стосуються саме військовослужбовців Збройних Сил України. При визначенні поняття “соціальне забезпечення військовослужбовців” та його видів, слід відмітити, що їх законодавче визначення відсутнє, на відміну від поняття “соціальний захист військовослужбовців»[13].

Основною метою соціального захисту військовослужбовців має бути всебічне забезпечення особового складу та членів їх сімей, яке б компенсувало ті обмеження, що встановлені для військових у діючому законодавстві, та умови служби, які властиві саме цій категорії працівників.

Як вважає О. Сайнецький, досліджуючи питання особливості соціального забезпечення військовослужбовців ЗС України, зазначає, що це особи, які знаходяться в особливих умовах, умови життя яких суттєво відрізняються від умов життя інших осіб. Тому до цієї категорії слід застосовувати саме соціальне забезпечення, яке є конкретним втіленням заходів соціального захисту в особливих випадках, за умови настання соціального ризику [14 с. 208].

С. Пасіка, який відстоює позицію, що до військовослужбовців та членів їх сімей доцільно застосовувати термін “соціальне забезпечення”, а “соціальний захист” – до осіб, звільнених з військової служби, таких, що втратили спроможність самостійно забезпечувати себе та свою сім’ю на належному рівні. Він вважає, що соціальне забезпечення військовослужбовців – це система економіко-правових заходів, спрямованих державою на надання військовослужбовцям належного рівня грошового, медичного, житлового, речового, продовольчого та інших видів забезпечення для забезпечення їх життєдіяльності, враховуючи складність виконання покладених на них спеціальних завдань [15].

Дослідник Л. Цюкало, вважає що до соціального забезпечення військовослужбовців ЗС України необхідно віднести перерозподіл коштів Державного бюджету України щодо надання грошового та матеріального забезпечення військовослужбовцям та членам їх сімей з метою компенсації,

зниження або запобігання негативного впливу соціальних ризиків на військовослужбовців, які через особливості своєї службової діяльності не мають іншого джерела отримання гідних умов до існування [16].

Загалом соціальні відносини виникають у процесі взаємодії, реалізації інтересів і задоволення потреб індивідів, соціальних груп або спільнот, об'єднуючи індивідів, їх розрізнені дії в єдине ціле, утворюючи суспільство як систему, як соціальну цілісність, де визначальною цінністю є людина, її права та свободи.

Під способами соціального захисту ветеранів в Україні пропонується розуміти передбачені законодавством й узгоджені з принципами права типові дії суб'єктів соціального права у вигляді заходів або прийомів, за допомогою яких у межах відповідних форм соціального захисту забезпечується стан соціальної захищеності (стан соціальної безпеки) військовослужбовців (в окремих випадках — членів їхніх сім'ї) [17].

Соціальне забезпечення ветеранів Збройних Сил України в умовах стримування та відсічі збройної агресії Російської Федерації має на меті вирівняти соціальне становище цієї категорії осіб відносно до інших членів суспільства, а також встановити додаткові гарантії, пов'язані з високим ризиком ушкодження здоров'я чи загибелі, внаслідок участі в бойових діях. Соціальне забезпечення полягає в безпосередньому наданні ветеранам державою виплат у грошовій та натуральній формі, надання медичної допомоги, фізичної та психологічної реабілітації та забезпечення житлом, працевлаштуванням шляхом реінтеграції та соціальної адаптації у суспільство. Особливої уваги в умовах збройної агресії постає питання щодо відновлення здоров'я ветеранів та надання їм можливостей не бути утриманцями держави, а власними силами створювати свій добробут.

Ефективність «соціального забезпечення ветеранів» буде набувати тенденції щодо покращення ситуації в разі сприйняття його як обов'язку з боку держави та громадян перед ветеранами і членами їх сімей, щодо

задоволення законодавчо визначених потреб таких осіб, обумовлених особливостями їх професійного та соціально-правового статусу.

Ветеранська політика - це запорука національної безпеки. Війна не має термінів завершення. Після ймовірного припинення активних бойових дій, війна може поновитися. Ветерани є основою боєздатності Збройних сил України. Ветерани є основою оперативних резервів військових та потужною силою відбудови економіки в мирний час. Ветеранська політика являється складовою частиною програм підвищення престижності військової професії.

1.2 Основні проблеми та підходи до дослідження соціального забезпечення ветеранів в контексті соціальної безпеки

Соціальна безпека - це важливий аспект життя суспільства, який охоплює забезпечення основних потреб громадян, їхню безпеку та благополуччя. Сутність соціальної безпеки полягає в гарантуванні захисту соціальних прав, забезпеченні доступу до освіти, охорони здоров'я, соціального захисту та забезпечення гідної якості життя для кожного члена суспільства. Це також означає стабільність економічної сфери, належну реалізацію прав і свобод людини, відсутність загроз з боку злочинності та тероризму, а також належний рівень медичного обслуговування та соціального захисту.

Актуалізація робіт, пов'язаних з соціальним захистом під час війни цілком логічна. Під час потрясінь люди потребують збільшення державного захисту і будуть його потребувати, поки не будуть в змозі самостійно вирішувати питання свого добробуту. Британський соціолог Річард Тітмус зазначав, що фінансові втрати, пов'язані з війною, військова демобілізація та післявоєнні кризи, «створюють величезний попит на соціальний захист, який держава повинна задовольнити [18]. Отже, кризи мають величезний вплив на модернізацію соціальних служб, потреба в захисті, яку має задовольнити держава тільки зростає. Основні загрози соціальній безпеці в Україні

структуровано в Додатку А: 1. Економічні загрози. Безробіття - високий рівень безробіття, особливо серед молоді, є однією з основних економічних загроз соціальній безпеці в Україні. Безробіття призводить до зниження доходів населення, зростання соціальної напруги та економічної нестабільності. Це також може спричинити підвищення рівня злочинності та поширення депресивних настроїв серед населення.

Бідність - збільшення кількості громадян, які живуть за межею бідності, підриває соціальну стабільність та викликає соціальне невдоволення. Бідність обмежує доступ до якісної освіти, медичних послуг та інших життєво необхідних ресурсів, що посилює нерівність і сприяє соціальній ізоляції вразливих груп населення.

Інфляція - високі темпи інфляції знижують купівельну спроможність населення та підвищують соціальну напругу. Інфляція призводить до зростання цін на основні товари та послуги, що негативно впливає на добробут громадян та підвищує ризик соціальних конфліктів.

2. Демографічні загрози

Зменшення населення - низька народжуваність, висока смертність та еміграція призводять до скорочення населення України. Це знижує трудовий потенціал країни, що негативно впливає на економічний розвиток і збільшує навантаження на систему соціального забезпечення.

Старіння населення - збільшення частки пенсіонерів у структурі населення викликає зростання витрат на соціальне забезпечення та створює навантаження на економіку. Це також спричиняє дефіцит робочої сили, що ускладнює розвиток і модернізацію економіки.

3. Соціальні загрози

Нерівність - зростання соціальної нерівності підриває довіру до державних інституцій та збільшує ризик соціальних конфліктів. Нерівність обмежує можливості окремих груп населення та посилює соціальну напругу, що може призвести до дестабілізації суспільства.

Соціальна ізоляція - відчуження окремих груп населення, зокрема внутрішньо переміщених осіб, сприяє соціальній напрузі та конфліктам. Соціальна ізоляція обмежує доступ до ресурсів і можливостей, що негативно впливає на інтеграцію цих груп у суспільство.

4. Політичні загрози

Нестабільність - політична нестабільність і конфлікти підривають соціальну безпеку та довіру до влади. Політична нестабільність може призводити до економічних криз, соціальних заворушень і посилення радикальних настроїв серед населення.

Корупція - високий рівень корупції знижує ефективність державного управління та соціальної підтримки, підриваючи довіру населення до уряду. Корупція створює нерівні умови для бізнесу і громадян, що посилює соціальну несправедливість та збільшує соціальну напругу.

5. Безпекові загрози

Воєнні дії Конфлікти на сході України та інші воєнні загрози безпосередньо впливають на соціальну безпеку. Вони призводять до втрат серед населення, руйнування інфраструктури та зростання кількості внутрішньо переміщених осіб, що викликає соціальні та економічні проблеми.

Тероризм - ризик терористичних атак підриває громадську безпеку та соціальну стабільність. Тероризм створює атмосферу страху і невпевненості, що негативно впливає на соціальну згуртованість та підриває економічний розвиток.

6. Екологічні загрози

Забруднення навколишнього середовища - екологічні проблеми, такі як забруднення повітря, води та ґрунту, негативно впливають на здоров'я населення та якість життя. Забруднення навколишнього середовища створює додаткове навантаження на систему охорони здоров'я та знижує привабливість регіонів для проживання.

Природні катастрофи - повені, пожежі та інші природні лиха створюють серйозні загрози для соціальної безпеки та добробуту населення. Природні катастрофи призводять до руйнування інфраструктури, втрат житла і майна, що викликає значні соціальні та економічні проблеми.

У сучасних умовах, соціальна безпека стає особливо актуальною через зростання соціальних та економічних викликів, таких як демографічні зміни, економічна нестабільність, розширення військових дій, екологічні проблеми та інші чинники. Поняття соціальної безпеки охоплює не лише матеріальний аспект, але й психологічний, емоційний та соціокультурний аспекти життя людини і суспільства в цілому. Тому важливо розуміти, що соціальна безпека - це не лише відсутність загроз і небезпек, але й здатність суспільства ефективно реагувати на виклики, забезпечуючи захист і добробут кожного його члена.

Соціальна безпека включає цілий комплекс гарантованих державою прав і свобод людини, які реалізуються через державну соціальну політику. Це все допомагає зменшити негативний вплив соціальних ризиків на покращити ступінь захищеності життєво важливих інтересів людини, сприяючи підвищенню рівня та якості життя населення.

На державному рівні соціальних стандартів, серед яких найважливішими є: стандарти забезпеченості житловою площею та достойними умовами проживання; освітні стандарти, що передбачають забезпечення реальної доступу всіх верств населення до якісної освіти, підвищення кваліфікації та неформальної освіти; стандарти зайнятості та якості трудового життя, які охоплюють справедливу оплату праці, забезпечення соціального захисту, безпечні умови праці, а також права на відпочинок та професійний розвиток; стандарти захищеності законних прав і свобод людини та громадянина, забезпечення правосуддя, а також доступ до правової допомоги; стандарти захисту від фізичного насильства та погроз, що забезпечують безпеку громадян від будь-яких форм насильства та зловживань; стандарти якості природного та соціального середовища,

включаючи чистоту повітря, води, доступ до зелених зон та покращення екологічних умов проживання; стандарти послуг охорони здоров'я, які передбачають забезпечення високого рівня здоров'я населення, профілактику та лікування захворювань, доступність якісних медичних послуг.

Основні особливості соціальної безпеки включають (рис. 1.1):

Рис. 1.1. Основні особливості соціальної безпеки
Джерело: складено на основі [19]

1. Орієнтація на людину. У центрі соціальної безпеки знаходиться людина та її потреби. Це означає, що державна політика повинна бути спрямована на забезпечення гідних умов життя, захист прав і свобод, створення можливостей для розвитку та самореалізації

2. Системний характер. Соціальна безпека являється системою, яка складається з взаємопов'язаних компонентів, які включають економічні, політичні, правові, соціальні та культурні аспекти. Всі ці елементи взаємодіють між собою, формуючи цілісну структуру захисту суспільства.

3. Превентивний характер. Соціальна безпека передбачає не стільки реагування на існуючі загрози та виклики, стільки запобігання можливим ризикам. Це включає розробку та впровадження профілактичних заходів,

спрямованих на мінімізацію негативних впливів Багаторівневість. Соціальна безпека забезпечується на різних рівнях: державному, регіональному та місцевому. Кожен рівень має свої завдання та функції, спрямовані на забезпечення безпеки громадян.

4. Взаємозалежність з іншими видами безпеки. Соціальна безпека тісно пов'язана з економічною, екологічною, політичною та національною безпекою. Так, економічна криза може призвести до зниження соціальної безпеки, а екологічні катастрофи – до погіршення умов життя населення.

5. Динамічність. Соціальна безпека постійно змінюється під впливом різних внутрішніх та зовнішніх факторів. Це вимагає постійного моніторингу та адаптації державної політики до нових викликів та загроз.

6. Комплексність. Соціальна безпека містить різні аспекти життя людей, такі як економічна стабільність, доступ до освіти та медичних послуг, захист прав і свобод, безпека житла та працевлаштування. Це вимагає комплексного підходу до вирішення проблем [20, с. 18].

Таким чином, соціальна безпека є фундаментальним терміном, який включає захист соціальних прав, безпеку громадян і благополуччя суспільства в цілому. Для нього характерні умови, які сприяють правильному розвитку особистості та соціальній гармонії. Основна мета соціального забезпечення полягає в тому, щоб забезпечити стабільність, взаємодію та сприятливе середовище для досягнення потреб і бажань кожного члена суспільства.

Разом з тим країна зазнає величезних втрат. Україна за результатами 2023 року зайняла 1 місце (серед 41 країни) в рейтингах Security threats index (Індексу загроз безпеці) [21], в ньому оцінюється вірогідність загрози безпеці держави, як то-вибухи, напади та загибель людей унаслідок бойових дій та Refugees and displaced persons index (Індексу біженців та переміщених осіб), (серед 177 країн) [22]. В 2024 році на жаль, ми зберігаємо лідерство у рейтингу Індексу загроз безпеці, поряд з такими країнами, росія, Туреччина, Білорусь, Італія та Албанія (додаток Б).

«Принципи формування державної ветеранської політики – це загально визнані основоположні ідеї, відправні положення, орієнтири, які є підґрунтям для діяльності уповноважених органів державної влади, та відповідно до яких визначаються зміст, способи і напрями правового регулювання суспільних відносин у сфері захисту ветеранів війни та членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників та Захисниць України» [12].

До головних проблем сфери ветеранської політики відносять: «стрімке зростання кількості осіб, які потребують державної підтримки та потребують її, разом коли гарантії держави не завжди забезпечені належним ресурсом; необхідність оновлення системи відповідно до сучасних індивідуалізованих потреб ветеранів (масштабування потреб підтримки у сфері реабілітації, психологічної та медичної допомоги тощо); немає цілісної системи переходу від військової служби до цивільного життя для інтеграції досвіду мобілізованих та військовослужбовців за контрактом до іншої наступної зайнятості» [23].

Численні дослідження, присвячені соціально-психологічним особливостям адаптації демобілізованих військовослужбовців ще часів АТО зазначали, що «адаптація за своєю суттю, є певним процесом реінтеграції особистості колишнього військовослужбовця до цивільного середовища, що має свої норми, правила, моралі, вимоги до самореалізації особистості, даний процес можна вважати викликом для учасника бойових дій, адже, під час участі у збройному конфлікті особа проходить етап соціальної адаптації, що проходить у вигляді акомодатії, зіштовхується зі стресогенними факторами, небезпечним для життя середовищем, труднощами в отриманні базових потреб. Це породжує ряд проблем для особистості, коли вона повертається в умови попереднього функціонування, але зі вже засвоєним досвідом учасника збройного конфлікту» [24].

Серед найбільш виражених життєвих проблем на шляху адаптації, що потребують негайного вирішення в питаннях соціалізації психологи

відмічали те, що: «1) здобута раніше професія для військової служби не завжди відповідає потребам сучасного ринку праці, тобто їхня не конкурентоспроможність порівняно з іншими особами; 2) відсутність власного житла, і як наслідок після повернення, учасники бойових дій стикаються з проблемами його пошуку; 3) нерідко раптове звільнення тягне за собою різку зміну життєвих установок, які є наслідком психологічного удару та травми в учасників бойових дій» [25].

Сьогодні серед дослідників виокремились основні підходи щодо проведення ветеранської політики в Україні. Так, Т.В. Семигіна та О.Ю. Столярик [26], наполягають на баченні системи державної соціальної підтримки, як з точки зору самих ветеранів, так і з позиції та можливостей надавачів соціальних послуг. Вони говорять про необхідність реформувати ветеранську політику, з використанням ветеранського досвіду та в активній участі ветеранської спільноти у процесах ухвалення рішень щодо їх підтримки та їх добробуту [26].

Великого значення у формуванні ветеранської політики має діяльність сучасних урядових та неурядових організацій: Український ветеранський фонд Міністерства у справах ветеранів України, ГО «Юридична сотня», Veteran Hub, Vtneranka, правозахисний центр для військових «Принцип». Наприклад, «ВетеранХаб++» – благодійний фонд, який має регіональну мережу і є прикладом співпраці із соціально-відповідальним бізнесом. Останнім часом активну діяльність по втіленню нової ветеранської політики проводить ГО «Простір можливостей», що впроваджує базові підходи в політиці громадам стосовно ветеранів через навчання тренерів та представників територіальних громад по підготовці фахівців зі супроводу ветеранів та демобілізованих осіб. Саме останні мають встановити подальшу ефективну комунікацію, підготувати папери та клопотання, відстоювати права ветеранів та їх родин.

Важливим інструментом реінтеграції ветеранів являються ветеранські простори, які були створені ще з 2014 році та мали спочатку регіональні

аспекти діяльності. Серед перших ветеранських просторів можна виділити Львівський центр надання послуг учасникам бойових дій, що був створений у лютому 2016 року, «Дім ветерана» у Житомирі, що створений у 2018 році. Унікальним аспектом розвитку ветеранських просторів в Україні стало видання 13 січня 2020 року Міністерством у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій і внутрішньо переміщених осіб наказу № 8, яким було рекомендовано розширити інструменти ветеранських просторів до масштабування по всій країні.

У серпні 2024 року на VII міжнародному ветеранському форумі «Україна. Ветерани. Єдність» Міністерство у справах ветеранів презентувало концепцію ветеранського простору «ВетеранPRO». «Нічого для ветеранів без ветеранів — саме такого підходу ми намагаємося дотримуватися в Українському ветеранському фонді, коли створюємо нові можливості для ветеранів, запускаємо нові конкурсні програми, у роботі нашої Гарячої лінії кризової підтримки. Це базовий принцип, на якому повинна базуватися не лише робота фонду, але й та ветеранська політика, яка сьогодні формується в Україні» - так виконавчий директор Українського ветеранського фонду Юлія Кіріллова підсумувала основну нову ветеранську стратегію [27].

Зазначимо, що реальні ветеранські простори мають не номінально, а по справжньому об'єднувати громади, розуміти, що ветерани – ресурс громади і визнати важливість ветеранів, усвідомлювати їх потенційну силу та значення. Так само й всі спеціалісти, які будуть допомагати ветеранам (соціальні працівники, адміністратори ЦНАПів, кар'єрні радники, поліцейські, лікарі та ін.) мають навчатися за єдиною методикою) та допомогати реалізовувати проєкт «фахівця із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб».

За словами Оксани Коляди, голови правління ГО «Простір можливостей», міністерки у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб (2019–2020) ветеранський простір – це інструмент реінтеграції ветеранів. «Його ефективність безпосередньо залежить від ступеня ефективності інших проєктів, зокрема і фахівця із

супроводу ветеранів і демобілізованих осіб. Оскільки саме ветеранський простір як комунальну установу Мінвет визначив як ідеальне місце працевлаштування фахівця із супроводу. Слід розуміти, що сьогодні основна частка фахівців із супроводу працевлаштовані у комунальних установах системи соцзахисту» [28].

Забезпечення прав і пільг ветеранів передбачається цілою низкою державних ініціатив та стратегій. Так, ще до повномасштабного вторгнення було прийнято Державну стратегію регіонального розвитку на 2021-2027 роки окремим завданням якої було покращення соціального захисту ветеранів та їх сімей у територіальних громадах за місцем їхнього проживання. З початком активної фази війни кількість ветеранів, які право на статус ветерана значно збільшилася, а особи, які мали статус ветерана, знову повернулися до військової служби. Подвійність правового статусу захисників є сучасною ознакою, на яку варто зважати ветеранам, адже невирішеність кадрових питань негативно впливає на ветеранів і навпаки. Це вимагає тісної координації відповідних відомств для забезпечення успішної реінтеграції ветеранів.

До найбільш впливових ветеранських просторів України відносяться: Благодійна організація «Благодійний фонд «Центр реадптації та реабілітації «Ярміз» (Київ), створений у 2019 році, Комунальна установа «Миколаївський міський Центр підтримки ветеранів війни» Миколаївської міської ради, створени в 2018 році, Комунальний заклад Львівської обласної ради «Будинок воїна», створений в 2019 році, Перший жіночий ветеранський простір «Рехаб»(Львів), створений у 2019 році, Комунальний заклад «Будинок ветеранів» Рівненської міської ради, створений у 2021 році, Громадська організація «Ветеранс Хаб Одеса» створений у 2021 році, Громадська спілка «Дім ветерана» (Житомир) створена у 2018 році, Громадська організація «Захист – об'єднання ветеранів» (Хмельницький) створена у 2021 році, Вінницький аналітично-просвітницький центр «Ветеранський простір», створений у 2020 році, Комунальний заклад

«Ветеранський простір» (Рівне), створений у 2020 році, Ветеранський простір «Серцевір» (Чернігів), створений у 2023 році, Благодійний фонд «Після служби» (Київ), створений у 2022 році, Дім Ветерана Тернопіль, створений у 2021 році.

В УМСФ в рамках втілення ветеранської політики у 2023 році відкрито Центр ветеранського розвитку, в якому проходить навчання фахівців із супроводу ветеранів, які будуть здійснювати заходи з підтримки ветеранів під час їх реадаптації та реінтеграції в територіальних громадах області.

1.2 Нормативно-правове забезпечення соціального захисту ветеранів

Конституцією України, законами, указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, наказами міністерств та в інших нормативно-правових актах регулюється соціальний захист ветеранів. При цьому слід визнати, що серед підзаконних нормативно-правових актів провідне місце в реалізації ветеранської політики складають акти Кабінету Міністрів України та профільних міністерств.

Так, домінуюче і важливе значення має Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [10]. Цей Закон України визначає ветеранів як, осіб, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав. До ветеранів війни відносяться такі категорії військових: учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни. У оновленій редакції Закону вказано: «ветеранами війни є особи, які брали участь у захисті Батьківщини чи в бойових діях на території інших держав. До ветеранів війни належать: учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни» [11].

Однак, ветеран це не завжди та особа, яка брала участь у захисті інтересів чи безпеки держави та проходила військову службу. «У відповідності до чинного законодавства ветеранами є не лише особи, які

мають безпосередній стосунок до захисту Батьківщини або проходили службу у відповідних силових структурах, а й особи, які в бойових діях участі не брали і в Збройних силах службу не проходили. У відповідності до Закону також визначено, що члени сімей загиблих або (померлих) військовослужбовців (учасників бойових дій) також мають право на отримання відповідного статусу та вважаються окремою ветеранською категорією» [29]. Власне, як задокументовано в Білій книзі «Аналізу системи державної підтримки ветеранів та їх сімей», яку створила громадська організація «Юридична сотня» ще у 2018 році, категорії ветеранів війни в Україні поділили на три групи:

1. Безпосередньо ветерани війни – учасники бойових дій, учасники війни, особи з інвалідністю внаслідок війни, у відповідності до ст. 4 Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [10]. Це ті особи котрі брали безпосередню участь у бойових діях та захисті інтересів та безпеки держави внаслідок військової агресії російської федерації проти України;

2. Громадяни, які мають право на відповідний правовий статус і користуються підтримкою держави внаслідок надзвичайного стану чи ситуації, яка настала внаслідок бойових дій. До цієї категорії ми відносимо: членів сімей загиблих військовослужбовців, осіб з інвалідністю, внаслідок ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, постраждалих учасників Революції Гідності, та інших осіб, які своєю діяльністю забезпечували обороноздатність держави (волонтери). Відповідний правовий статус та види державної соціальної підтримки для вище вказаних категорій громадян регулює той самий Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [10].

3. Інші особи, які є визначені Законом, а саме: ветерани військової служби (військовослужбовці, які мають стаж військової служби більше аніж 25 років) - це регламентує Закон України «Про статус ветеранів військової служби, ветеранів органів внутрішніх справ, ветеранів Національної поліції і

деяких інших осіб та їх соціальний захист»; борці за незалежність України у ХХ столітті (у відповідності до Закону України «Про правовий статус та вшанування пам'яті борців за незалежність України у ХХ столітті»; ветерани праці (Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні»).

У статті 7 Закону [10] описано перелік обставин, за яких умов чи настання випадків буде підставою для отримання громадянином статусу особи з інвалідністю внаслідок війни. У переважній більшості це особи, які брали безпосередню участь у бойових діях або виконували обов'язки військової служби під час ведення бойових дій [29]. Також у Законі України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» [10] особами з інвалідністю внаслідок війни є: учасники Революції Гідності та ліквідатори Чорнобильської катастрофи.

У Законі прирівнюються до ветеранів війни особи, які не брали по суті участі ні у війні і у бойових діях – це особи, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною (стаття 11 Закону), Герої Небесної Сотні, Герої Соціалістичної Праці [29.].

Отже, закородавство до категорії ветерани відносить не лише військовослужбовців, а й інших цивільних осіб, що навчались або працювали під час Другої світової війни завдяки чому у правовому полі викликають значні суперечності та нерозуміння набуття самого статусу ветерана. Тому не вчухать дискусії стосовно статусу ветерана, так пропонують, що статус учасник бойових дій має бути застосований виключно у Законі про військовослужбовців, а статус ветерана має бути чітко виокремленим і стосуватись лише ветеранів. Те ж стосується і розуміння, хто і за допомогою яких інструментів, та коштів буде допомагати ветеранам та членам їх сімей [30.].

Д. Гнатковський вважає, що «особливістю формування сучасної ветеранської політики є подвійна природа правових статусів Захисників, яку

беззаперечно потрібно враховувати, оскільки нерозв'язані проблеми військовослужбовців спричиняють негативний вплив на них і навпаки» [12].

«В українському законодавстві термінологічне розмаїття пояснень та трактувань навколо самого поняття «ветеран» викликає труднощі у формуванні та сприйнятті образу ветерана в суспільстві» [31.].

Як наслідок, виникає необхідність оновити статуси ветеранів, переглянути визначення «Ветеран і Ветеранка», модернізувати систему підтримки сучасних ветеранів. Тому що сьогоднішні цивільні особи, які змають виняткове трудове визнання, і навіть представники радянської влади (КДБ), за українським законодавством вважаються ветеранами. Крім того, деякі пільги, визначені законом, втратили свою важливість, а деякі не сприяють реінтеграції, незважаючи на те, що на їх надання виділяється значна частина Державного бюджету. Крім того, залишаються послуги, які недостатньо прокомуніковані суспільством (соціально-професійна адаптація та психологічна підтримка).

Відмітимо, що усі передбачені законом пільги надаються або в загальному контексті вразливого населення або відповідно до правового статусу особи: учасник бойових дій, особа з інвалідністю внаслідок війни, учасник війни, член сім'ї загиблого (померлого).

Учасниками бойових дій вважаються особи, які перебували на підконтрольних збройним формуванням територіях та брали участь у захисті суверенітету, територіальної цілісності та незалежності України. Особи, що брали безпосередню участь у військових діях мають право на отримання статусу учасника бойових дій, що у свою чергу дає право на пільги згідно із законодавством. Ці пільги можуть включати матеріальну допомогу, безкоштовне медичне обслуговування та інші привілеї. Однак, щоб отримати такий статус і відповідні переваги, необхідно дотримуватися певних процедур і правил. Це передбачає подання відповідної заяви та відповідних документів на підтвердження участі в бойових діях. Важливо мати на увазі, що бойові дії зачіпають не лише мобілізованих осіб, а й мирне населення, яке

проживає в зоні бойових дій. Тому державна політика має враховувати потреби всіх громадян, а не лише ветеранів [32].

В Україні основним законодавчим актом, що регулює права осіб з інвалідністю та визначає правовий статус інвалідів та встановлює механізми їх захисту від дискримінації, є Закон України «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні» [33]. Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» здійснюється регулювання реінтеграції у громади осіб з інвалідністю війни. Також законом надається право на соціальний захист колишнім військовослужбовцям та особам з інвалідністю війни, яке включає безкоштовне медичне обслуговування та лікування, компенсацію витрат на пільговий проїзд у громадському транспорті, а також пільги в оплаті житлово-комунальних та інших послуг [10]).

Верховною Радою прийнято Закони, які містять сутність соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей як окремої категорії: ЗУ «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» [34], Закон «Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни» [35], Закон «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб [36].

Виходячи з аналізу законодавчої нормативно- правової бази , можемо констатувати, що основними видами соціальної допомоги ветеранам в Україні є соціальні пільги, соціальні виплати та соціальні послуги. Нормативно- правове забезпечення медичного забезпечення в реабілітації ветеранів структуровано в Додатку В.

Після повномасштабного військового вторгнення рф в Україну та введення воєнного стану було прийнято Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо уточнення нормативів визначення категорій осіб, визнаних ветеранами війни, та членів сімей загиблих захисників України, надання їм соціальних гарантій» [37] за яким розширено коло осіб, які віднесені до учасників бойових дій. Це добровольці сил територіальної

оборони, учасники добровольчих формувань територіальної громади та ті, хто брав участь у заходах, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України (Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, 2018). Відмітимо, що добровольці не набувають статусу учасника бойових дій. Так, до Закону України від 22.10.1993 р. № 3551-ХІІ «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» вони можуть отримати статус інваліда внаслідок війни або якщо вони є офіційними працівниками підприємств, установ, організацій (у тому числі волонтерами), статус учасника війни [38]. В грудні 2024 року Міністерством ветеранів ініційовано автоматичне надання УБД.

Згідно Закону «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту», учасники бойових дій та особи, прирівняним до них мають право на такі соціальні пільги:

– медичні пільги (першочергові безоплатні ліки за рецептами лікарів, доставка за висновком лікаря ліків додому, безоплатні ліки за рецептами лікарів, щорічне медичне обстеження із залученням необхідних спеціалістів, першочергове обслуговування в лікувально-профілактичних закладах та ін.), освітні пільги (надання переважного права на вступ до закладів вищої, фахової передвищої освіти, надання права на позаконкурсний вступ до закладів професійної (професійно-технічної) освіти, повна або часткова оплата навчання за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, пільговий довгостроковий кредит для здобуття освіти, соціальна стипендія та ін.), пільги на проїзд (безоплатний проїзд усіма видами міського пасажирського транспорту, проїзд залізничним і водним транспортом приміського сполучення), трудові пільги (виплата допомоги по тимчасовій непрацездатності в розмірі 100 процентів середньої заробітної плати, використання чергової щорічної відпустки у зручний для них час), пільги на поховання, пільги зі сплати платежів до бюджету, комунальні пільги, пільги на обслуговування та інші пільги пов'язані з житлом [10]. До соціальних

виплат та надбавок відносяться: пенсійне забезпечення (пенсії за віком, пенсії по інвалідності, пенсії за вислугу років, пільгові пенсії, пенсії по втраті годувальника), виплата щорічної разової грошової допомоги до 5 травня, виплата одноразової грошової допомоги у зв'язку з встановленням інвалідності, виплата у разі смерті (загибелі) одноразової допомоги в розмірі п'яти прожиткових мінімумів, затверджених законом на день смерті (загибелі), у розрахунку на місяць на одну особу, державна соціальна допомога, надбавка у розмірі 70 процентів прожиткового мінімуму для осіб, які втратили працездатність, підвищення у розмірі 10/15/25/30 відсотків прожиткового мінімуму та ін. [10]. Під час воєнного стану система надання соціального захисту військовослужбовцям та їх сім'ям змінилася. За постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 року «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» в період воєнного стану для військовослужбовців передбачено додаткова винагорода в розмірі 30 000 гривень щомісячно, яка також виплачується для окремих категорій співробітників правоохоронних органів, інших державних органів сектору безпеки та оборони, Військовослужбовці, які беруть безпосередню участь у бойових діях або забезпечують здійснення заходів з національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії, перебуваючи безпосередньо в районах у період здійснення зазначених заходів (у тому числі військовослужбовцям строкової служби) розмір додаткової винагороди збільшується до 100 000 гривень в розрахунку на місяць пропорційно часу участі у таких діях та заходах [39].

Таким чином, в Україні було прийнято низку нормативно-законодавчих актів, які регулюють питання соціального захисту ветеранів та членів їх сімей, їх прав і свобод, гарантій, пільг і компенсацій. Особливим вплив на забезпечення соціального захисту мають закони: «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей», «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», «Про військовий

обов'язок і військову службу», «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» та ін.

Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» в закріплено пільги ветеранів до переліку яких входять: медичні пільги, житло-комунальні, безоплатний проїзд, пільги у сфері трудових правовідносин, пільги у закладах, що надають соціальні послуги, у сфері освіти тощо. Пільги — це спеціальні привілеї або знижки, які надаються певним категоріям громадян, наприклад ветеранам, для полегшення фінансового тягаря або отримання переваг у певних сферах життя. З огляду на це, наявність пільг характеризується матеріальними пільгами для одержувачів та навантаженнями на осіб, які їх надають. Ці пільги мають бути встановлені законом і мають чіткий перелік тих, хто має право на пільги.

Держава регулює отримання пільг, так вони можуть бути призупинені, як дія пункту 3 частини першої статті 12 Закону про захист зупинена на 2024 рік відповідно Закону України «Про Державний бюджет України на 2024 рік», так же було і в 2023 році. Стосувалося це в першу чергу безоплатного санаторно-курортного лікування або одержання компенсації вартості самостійного санаторно-курортного лікування. Різниця між послугами та пільгами полягає в характері та способі надання підтримки. Послуги – це дії чи допомога, що надаються державними або приватними організаціями та установами для задоволення певних потреб громадян.

Послуги можуть включати різні рівні допомоги, що надається безпосередньо або через спеціальні установи (правова допомога, медичне обслуговування, освітні послуги тощо). Деякі послуги можуть бути безкоштовними або зі зниженою ціною, але вкрай важливо, щоб вони надавали конкретну допомогу. Такими є медична допомога, включаючи консультації; психологічна допомога, правова допомога; освітні програми та підвищення кваліфікації.

Якщо пільги для ветеранів війни можуть набувати універсального характеру, то послуги як правило потребують запиту та визначення

конкретних потреб. Фактично цим і будуть займатися фахівці з супроводу, які не надають соціальні послуги, а спряють координації зусиль між їх надавачами і безпосередньо- ветеранами та практичній допомозі у вирішенні конкретних соціальних проблем.

В Україні розроблена та розвинена законодавча та інституційна база соціального захисту ветеранів. Вона передбачає цілий комплекс заходів та пільг щодо повернення ветеранів до цивільного життя, медичної реабілітації, а також подяки за службу Україні та українському народу.

Чинне законодавство України дозволяє виокремити такі основні способи соціального захисту військовослужбовців, як: соціальні послуги, соціальну допомогу та пільги.

-

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТАНУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВЕТЕРАНІВ В УКРАЇНІ ТА ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

2.1. Загальний огляд соціально-економічного стану України

На соціально-економічний рівень України впродовж попередніх 10 років суттєво вплинули АТО, пандемія, закриття кордонів, повномасштабне вторгнення Росії в Україну, багато громадян було змушено виїжджати закордон в пошуках достойного заробітку. Для кожної людини основним критерієм вибору роботи практично є рівень заробітної плати. В Україні спостерігається складна ситуація в соціально-економічній сфері, що обумовлено різними факторами. Один з найбільш відчутних аспектів стану економіки — це зменшення населення, низький рівень доходів населення та велика кількість людей, які знаходяться у зоні бідності або соціального відчуження.

Розглянемо динаміку зміни населення в довоєнний період України у 2012-2022 рр.

Таблиця 2.1

Аналіз динаміки зміни населення України у 2012-2022 рр., тис. осіб

Період	Значення	Абс. відхилення до попереднього року	Відхилення у % до попереднього року
2012 р.	45633,6	х	х
2013 р.	45553	-80,6	-0,18
2014 р.	45426	-127	-0,28
2015 р.	42929,3	-2496,7	-5,50
2016 р.	42760,5	-168,8	-0,39
2017 р.	42584,5	-176	-0,41
2018 р.	42386,4	-198,1	-0,47
2019 р.	42153,2	-233,2	-0,55
2020 р.	41902,4	-250,8	-0,59
2021 р.	41588,4	-314	-0,75
2022 р.	41167,3	-421,1	-1,01

Джерело: [40]

Аналіз динаміки зміни населення України за період з 2012 по 2022 роки свідчить про стійке скорочення населення. Чисельність населення зменшилася з 45633,6 тис. осіб у 2012 році до 41167,3 тис. осіб у 2022 році, що являється свідченням серйозних демографічних проблем. Найбільше скорочення відбулося у 2015 році, коли населення зменшилось на 2496,7 тис. осіб (-5,50%). Це суттєве зменшення можна пояснити анексією Криму та військовим конфліктом на сході України, який призвело до втрати контролю над деякими територіями та міграції населення.

У наступні роки скорочення населення продовжувалося, але не так інтенсивно. У 2016 році чисельність населення зменшилася на 168,8 тис. осіб (-0,39%), у 2017 — на 176 тис. осіб (-0,41%), у 2018 — на 198,1 тис. осіб (-0,47%), у 2019 — на 233,2 тис. осіб (-0,55%), у 2020 — на 250,8 тис. осіб (-0,59%), у 2021 — на 314 тис. осіб (-0,75%), і в 2022 — на 421,1 тис. осіб (-1,01%) (рис. 2.1).

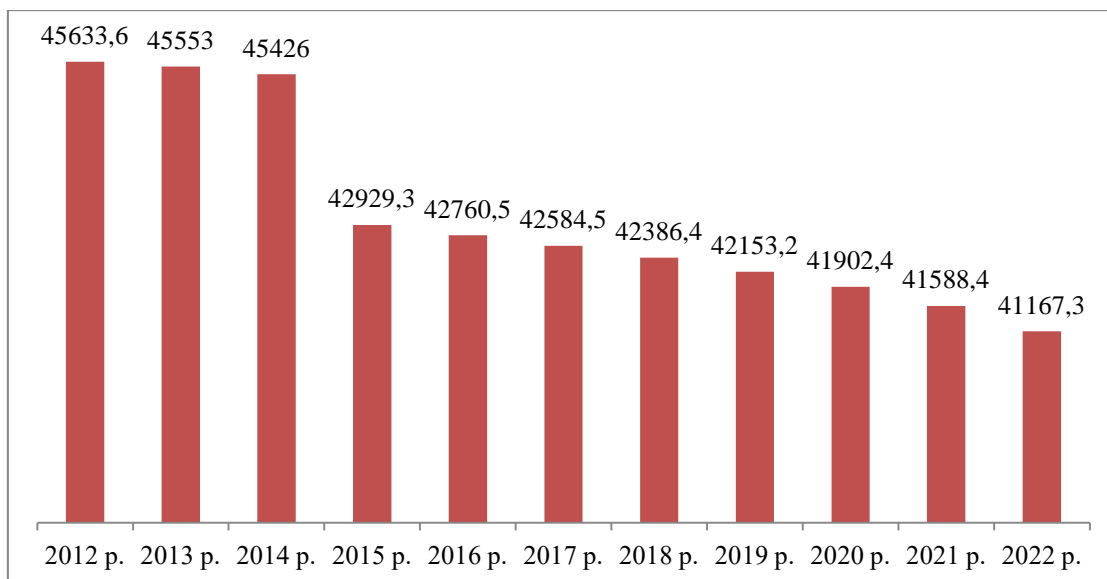

Рис. 2.1. Динаміка зміни населення України у 2012-2022 рр., тис. осіб

Джерело: [40]

Серед головних причин такого негативного тренду можна відмітити:

1. Природне скорочення населення: кількість народжених менше кількості померлих. Це зумовлено низьким рівнем народжуваності та високою смертністю, особливо серед літнього населення.
2. Міграційний:

значна частина населення мігрує до країн з кращими економічними умовами та безпекою в пошуках роботи. Особливо це стосується наступних років: 2014, 2015, 2016 та 2017 років. 3. Військовий конфлікт та анексія Криму: ці події призвели до знищення частини території та переселення населення в інші райони, ці події також призвели до внутрішнього переміщення жителів. 4. Економічні проблеми: економічні труднощі, безробіття та низький рівень життя також впливають на демографічну ситуацію, в результаті люди змушені шукати кращих умов життя в інших країнах.

У 2022-2023 роках макроекономічна безпека залишається чутливою до таких загроз: «зменшення трудового потенціалу внаслідок інтенсивної міграції населення за кордон; значна кількість внутрішньо переміщених осіб; втрати цивільного населення внаслідок бойових дій, різке зниження економічної активності у прифронтових зонах у зв'язку із війною; неможливість ведення бізнесу в регіонах, де ведуться бойові дії або де існує ризик таких дій; зростання індексу споживчих цін тощо» [41].

Поточний рівень розвитку соціальної сфери країни визначається впливом війни. Ситуація, що загрожує існуванню країни, критичний стан функціонування соціальних інститутів України викликає сумніви не стільки щодо розвитку, скільки щодо підтримання соціальної сфери на рівні, який відповідав державі до масштабного вторгнення. У 2022-2023 роках багато ініціатив щодо розвитку соціальної сфери фінансуються іноземними донорами та організаціями. Проте заяви лунають все частіше щодо зменшення обсягів фінансування та фінансової допомоги, які, в свою чергу, при продовженні підлої та відступної своєю невизначеністю війни можуть згубно вплинути на розвиток соціальної сфери в цілому [42].

В Таблиці 2.2 представлено класифікація бюджетних видатків станом на 01.11.2024 порівняно з минулим роком.

Класифікація бюджетних видатків станом на 01.11.2024 порівняно з
2023 роком

Класифікація видатків за призначенням	Обсяг, млн. грн.		Питома вага, %	
	01.10.2023	01.11.2024	01.10.2023	01.11.2024
Загальнодержавні функції	240 150,10	293360,5	7,84%	8,76%
Оборона	1510 953,90	1681957,2	49,33%	50,20%
Громадський порядок, безпека, судова влада	372 277,10	516093,8	12,15%	15,40%
Економічна діяльність	138 291,70	108438,3	4,51%	3,24%
Охорона навколишнього середовища	3 785,10	6938,4	0,12%	0,21%
Житлово-комунальне господарство	38 035,10	5348,9	1,24%	0,16%
Охорона здоров'я	149 873,70	156226,6	4,89%	4,66%
Духовний та фізичний розвиток	25 863,50	361813,2	0,84%	0,35%
Освіта	210 552,80	52455,2	6,87%	1,57%
Соціальний захист та соціальне забезпечення	373 389,60	361813,2	12,19%	10,80%
Всього	3063 183,10	3350377,4	100,00%	100,00%

Джерело: за даними Державної служби статистики [40.]

Можемо бачити, що більше половини бюджетних коштів виділяється на сферу оборони, за ним слідує громадський порядок та на соціальне забезпечення. Скорочення бюджетних витрат у 2024 році зазнала сфера освіти, духовного і фізичного розвитку та економічної діяльності.

«Могутність держави залежить як від соціально-економічного розвитку країни, так і від її обороноздатності та воєнної міцності (Welfare is Essential for Warfare). Розвиток потенціалу країни на засадах індустріального світосприйняття передбачає ідентифікацію економічної, соціальної, науково-технологічної, морально-політичної та військової складових» [43]. Сьогодні спостерігаються позитивні зміни в інвестиційній сфері, цьому сприяли бюджетні витрати, спрямовані на підвищення обороноздатності, відновлення

житлового фонду та інфраструктури, а також сфери нерухомості. Однак загальна інвестиційна активність залишається край низькою.

Обсяги фінансування соціального захисту та забезпечення доцільно розглядати в поєднанні із загальними приростами, які спостерігаються за 2019-2023 роки (рис. 2.3.).

Рис. 2.3. Видатки державного бюджету України на систему соціального захисту та соціального забезпечення в 2019-2023 рр.

*Створено автором за джерелом [44].

Можемо константувати, що фінансові видатки на соціальну сферу щороку зростають, але тенденція цього року відрізняється від попереднього. Так, у 2019 році держава виділила 218,628 млн грн, у 2022 році - 425,987 млн грн, а у 2023 році - 343,858 млн грн.

Це свідчить про те, що діяльність систем соціального захисту та соціального забезпечення є масштабною, важливою та актуальною. Це пов'язано з тим, що програми соціального захисту та соціального забезпечення в першу чергу стосуються безпеки населення.

Аналіз динаміки змін показників соціальної сфери в Україні за період 2012-2023 рр. (Таблиця 2.3) свідчить про декілька суттєвих тенденцій. Однією з них є послідовне збільшення розміру пенсій, та поступове

зменшення кількості пенсіонерів, а також відсотка пенсіонерів у загальному населенні

Таблиця 2.3

Аналіз динаміки зміни показників соціальної сфери України у 2012-2023 рр.

Період	Величина, грн.	Кількість пенсіонерів, млн. осіб	Відсоток пенсіонерів у населенні
2012 р.	1253,3	13,8	30,29
2013 р.	1470,7	13,6	29,94
2014 р.	1526,1	13,5	29,79
2015 р.	1581,5	12,1	28,3
2016 р.	1699,5	12,3	28,76
2017 р.	1828,3	11,9	28,08
2018 р.	2479,2	11,7	27,66
2019 р.	2645,66	11,5	27,21
2020 р.	3082,98	11,3	27,05
2021 р.	3507,51	11,1	26,69
2022 р.	3991,53	10,8	26,07
2023 р.	4662,59	10,7	25,11

Джерело: [45].

У 2012 році величина пенсійних виплат становила 1253,3 грн, кількість пенсіонерів складала 13,8 млн осіб, що становило 30,29% від загального населення. Протягом наступних років величина пенсій зростала щорічно. У 2013 році вона зросла до 1470,7 грн, а кількість пенсіонерів зменшилася до 13,6 млн осіб (29,94%). У 2014 році величина пенсійних виплат складала 1526,1 грн, а кількість пенсіонерів продовжила зменшуватися до 13,5 млн осіб (29,79%).

Найбільш помітне зниження кількості пенсіонерів відбулося у 2015 році, коли їх кількість зменшилася до 12,1 млн осіб, що становило 28,3% від населення. Це може бути пов'язано з анексією Криму та конфліктом на сході України, які призвели до втрати частини території та населення, а також еміграції.

У 2016 році величина пенсійних виплат зросла до 1699,5 грн, а кількість пенсіонерів зросла до 12,3 млн осіб (28,76%). Це збільшення

кількості пенсіонерів може бути пов'язано з переглядом даних та включенням нових пенсіонерів до системи.

Протягом 2017-2022 років величина пенсійних виплат зростала щорічно: у 2017 році — до 1828,3 грн, у 2018 — до 2479,2 грн, у 2019 — до 2645,66 грн, у 2020 — до 3082,98 грн, у 2021 — до 3507,51 грн, а у 2022 — до 3991,53 грн. Це зростання виплат можна пояснити інфляцією, перерахунком пенсій, а також соціально-економічними заходами уряду для покращення матеріального становища пенсіонерів (рис. 2.4).

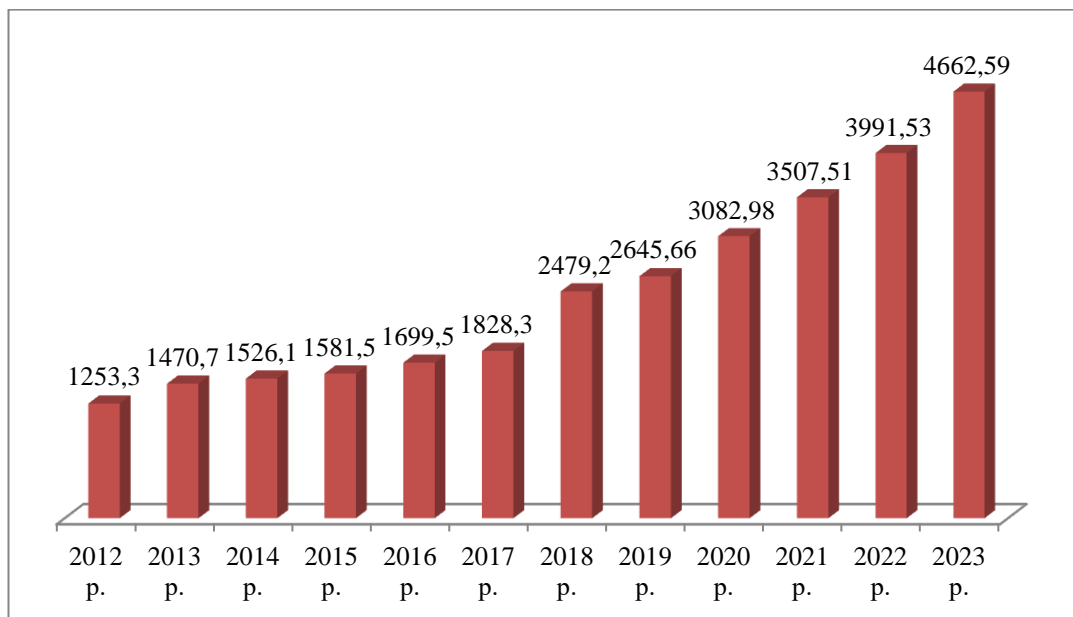

Рис. 2.4. Динаміка зміни показників соціальної сфери України у 2012-2023 рр
Джерело: [45].

Кількість пенсіонерів за цей період поступово зменшувалася: у 2017 році — до 11,9 млн осіб (28,08%), у 2018 — до 11,7 млн осіб (27,66%), у 2019 — до 11,5 млн осіб (27,21%), у 2020 — до 11,3 млн осіб (27,05%), у 2021 — до 11,1 млн осіб (26,69%), а у 2022 — до 10,8 млн осіб (26,07%). Це зниження можна пояснити демографічними змінами, зокрема зменшенням народжуваності та старінням населення, а також еміграцією, що зменшила кількість потенційних пенсіонерів.

Отже, загальний відсоток пенсіонерів у населенні знижувався: у 2017 році він складав 28,08%, у 2018 — 27,66%, у 2019 — 27,21%, у 2020 —

27,05%, у 2021 — 26,69%, у 2022 — 26,07%. Ця тенденція свідчить про зменшення частки пенсіонерів у загальній структурі населення України.

Основними причинами змін у соціальній сфері є демографічні зміни, вплив анексії Криму та військового конфлікту на сході України, еміграція, а також інфляція та соціально-економічні заходи уряду.

Сучасний економічний стан України проявляється в багатьох аспектах, які потребують уваги та ефективних рішень. З іншого боку, країна має величезний потенціал у вигляді талановитої робочої сили, природних ресурсів і розвинутих економічних секторів. І навпаки, такі проблеми, як корупція, скорочення населення, низький рівень життя та нестабільність на політичній та економічній осі, можуть кинути виклик і перешкодити подальшому розвитку країни.

Крім того, однією з серйозних загроз є війна у країні, яка призводить до людських жертв, руйнування інфраструктури та переселення місцевого населення. Це створює загрозу для безпеки громадян, стабільності та єдності країни. Такі складні виклики вимагають комплексного підходу та дієвих заходів з боку влади та суспільства для забезпечення соціальної стабільності, зміцнення соціального захисту населення та вирішення конфліктних ситуацій у суспільстві.

Три роки повномасштабного вторгнення мали надзвичайно складні соціально-економічні наслідки. Масштабні руйнування виробничого капіталу та інфраструктури, людські жертви, соціальні втрати, зменшення доходів населення, зниження купівельної спроможності та обсягів заощаджень створили значні виклики для української економіки [46].

Війна змушує людей до внутрішнього або зовнішнього переміщення, що робить їх більш вразливими і призводить до проблем із доступом до житла, їжі, води, медичної допомоги та інших основних потреб. Воєнні дії серйозно впливають на зайнятість населення в країні, порушуючи стабільність функціонування економіки та спричиняючи втрату робочих

місць. Інфраструктура, зокрема дороги, мости, електричні мережі та інші комунікації, зазнають руйнувань та пошкоджень.

У табл. 2.4 виконаємо аналіз кількості безробітних України у 2000-2023 рр.

Таблиця 2.4

Кількість безробітних у 2000-2023 рр., тис. осіб

Період	Значення, тис. осіб	Абс. відхилення	Відхилення у %
2000 р.	2630	х	х
2005 р.	1595,2	-1034,8	-39,35
2010 р.	1784,2	189	11,85
2015 р.	1654	-130,2	-7,30
2020 р.	1673,5	19,5	1,18
2022 р.	1709,5	36	2,15
2023 р.	867,6	-841,9	-49,25

Джерело: [44].

Дані табл. 2.4 демонструють зміну кількості безробітних у період з 2000 по 2023 рік. У 2000 році кількість безробітних становила 2630 тис. осіб, після чого відбулося значне зниження до 1595,2 тис. осіб у 2005 році, що складає -39,35% (-1034,8 тис. осіб). У наступні роки спостерігались коливання: у 2010 році кількість безробітних збільшилась на 11,85% (189 тис. осіб), а в 2015 році знову зменшилась на -7,30% (-130,2 тис. осіб). До 2023 року кількість безробітних різко знизилася до 867,6 тис. осіб, що становить -49,25% (-841,9 тис. осіб) порівняно з 2022 роком.

У табл. 2.5 виконаємо аналіз економічно активного та зайнятого населення України у 2020-2023 рр.

Таблиця 2.5

Кількість економічно активного та зайнятого населення України у 2000-2023 рр.

Період	Економічно активне населення	Зайняте населення
2000 р.	20893,6	18453,3
2005 р.	21150,7	18520,7
2010 р.	20481,7	18886,5
2015 р.	20220,7	18436,5
2020 р.	17396	15742
2022 р.	16917,8	15244,5
2023 р.	16666,8	14957,3

Джерело: [44].

Дані табл. 2.5 відображають динаміку економічно активного та зайнятого населення України у 2000-2023 роках. У 2000 році економічно активне населення складало 20893,6 тис. осіб, з яких 18453,3 тис. були зайняті. До 2023 року ці показники знизились до 16666,8 тис. та 14957,3 тис. осіб відповідно. Найбільше зменшення як економічно активного, так і зайнятого населення спостерігалось у період з 2015 до 2023 року, що свідчить про негативні тенденції на ринку праці.

У табл. 2.6 наведено рівень безробіття у 2000-2023 рр.

Таблиця 2.6

Рівень безробіття у 2000-2023 рр.

Період	Значення, %	Відхилення
2000 р.	12,4	х
2001 р.	11,7	-0,7
2002 р.	10,3	-1,4
2003 р.	9,7	-0,6
2004 р.	9,2	-0,5
2005 р.	7,8	-1,4
2006 р.	7,4	-0,4
2007 р.	6,9	-0,5
2008 р.	6,9	0
2009 р.	9,6	2,7
2010 р.	8,8	-0,8
2011 р.	8,6	-0,2
2012 р.	8,1	-0,5
2013 р.	7,7	-0,4
2014 р.	9,7	2
2015 р.	9,5	-0,2
2016 р.	9,7	0,2
2017 р.	9,9	0,2
2018 р.	9,1	-0,8
2019 р.	8,6	-0,5
2020 р.	9,9	1,3
2023 р.	18,2	8,3

Джерело: сформовано за даними Державної статистики України [40]

Дані табл.2.6 відображають зміни рівня безробіття в Україні з 2000 по 2023 рік. У 2000 році рівень безробіття становив 12,4%, після чого спостерігалось поступове зниження до 6,9% у 2007 і 2008 роках. Однак у 2009 році рівень безробіття зріс до 9,6% і залишався на високому рівні з періодичними коливаннями, досягаючи 9,9% у 2020 році. Найбільш різке

зростання відбулося у 2023 році, коли рівень безробіття піднявся до 18,2%, що свідчить про значне погіршення ситуації на ринку праці.

У табл. 2.7 проаналізуємо динаміку зміни середньомісячної заробітної плати у у 2000-2023 рр.

Таблиця 2.7

Аналіз зміни середньомісячної заробітної плати у у 2000-2023 рр. , грн

Період	Значення, грн.	Абс. відхилення	Відхилення у %
2000 р.	231	х	х
2005 р.	737,57	506,57	219,29
2010 р.	1687	949,43	128,72
2015 р.	5230	3543	210,02
2020 р.	10727	5497	105,11
2022 р.	14577	3850	35,89
2023 р.	17442	2865	19,65

Джерело: [44].

Дані табл. 2.7 показує динаміку середньомісячної заробітної плати в Україні з 2000 по 2023 рік. У 2000 році середньомісячна заробітна плата становила 231 грн, але вже у 2005 році цей показник зріс до 737,57 грн, що становить збільшення на 219,29%. До 2015 року середньомісячна заробітна плата досягла 5230 грн, збільшившись на 210,02% порівняно з 2010 роком. У 2023 році середньомісячна заробітна плата сягнула 17442 грн, що відображає стабільне зростання протягом останніх років, хоча темп зростання дещо знизився до 19,65% порівняно з 2022 роком.

Щоб зрозуміти, чому працездатне населення сюди намагається тікати з країни, окрім небезпеки, пов'язаної з війною достатньо порівняти умови працевлаштування в Європі та Україні. У 2022 році середня місячна зарплата в Україні становила 506,4 долара. І навпаки, у сусідній країні – Польщі така зарплата становила 1716,94\$. У Литві вартість становить 2098,85 доларів, у Німеччині – 4390,44 доларів. У багатьох європейських країн запровадили обов'язкове медичне страхування як умову працевлаштування працюючих, кількість відпрацьованих днів на тиждень є стандартною, в разі праці вище денної чи тижневої норми, ці години оплачуються за більшою ставкою, ніж звичайна робота [47].

Україна зазнає великих труднощів і викликів у сфері соціальної безпеки, які включають економічну нестабільність, високий рівень безробіття, низькі доходи населення та недостатність соціального захисту. Подальше загострення внутрішніх конфліктів, зокрема на сході країни, також становить серйозну загрозу для соціальної стабільності та безпеки громадян. Ці загрози вимагають комплексних та ефективних заходів з боку уряду, суспільства та міжнародних партнерів для забезпечення соціальної стабільності та покращення якості життя населення. Продуктивний діалог, зусилля з миротворення та економічного відновлення, а також підвищення рівня соціального захисту є ключовими напрямками подолання цих викликів і зміцнення соціальної безпеки в Україні

2.2. Аналіз особливостей сучасної ветеранської політики в Україні

У умовах війни ми маємо неповні статистичні дані, так Міністерство оборони інформувало що «на січень 2024 року в українській армії служить 45 587 військовослужбовців. Це на 2108 осіб більше ніж у жовтні 2023 року. З них 13 487 має статус учасника бойових дій [48].

Сьогодні профільні міністерства говорять про подальше збільшення кількості учасників бойових дій (з 1,2 млн. осіб ветеранів та членів їх родин (орієнтовно до 4,5 млн. осіб).

Статистичною базою нашого дослідження являється дані «Єдиного державного реєстру ветеранів війни», який у лютому 2023 року було введено в постійну експлуатацію відповідно до наказу Міністерства у справах ветеранів України від 09.02.2023 № 26 «Про ведення інформаційно-комунікаційної системи «Єдиний державний реєстр ветеранів війни» в постійну експлуатацію» [49].

Якщо на початок 2022 року за даними Міністерства у справах ветеранів в Україні загальна кількість ветеранів війни нараховувала 738 748 тис осіб [Аналітична інформація за даними Міністерства у справах ветеранів України

URL: <https://data.mva.gov.ua/>], то за період 2022-2024 років їхня кількість збільшилася. Станом на 1 квартал 2024 року загальна кількість ветеранів в Україні складала 1327394 особи. З них (рис. 2.5) учасників бойових дій 808874, що складає 61%, осіб з інвалідністю внаслідок війни 109107 – 8,2 %, членів родин загиблих Захистників і Захистниць- 36402- 2,7 % від загальної кількості зареєстрованих в Реєстрі ветеранів. Найбільше ветеранів в Дніпропетровській області- 90971 особа, м.Києві – 74326 осіб, Київській області – 64842 особа, Львівській області – 61896 осіб.

Рис.2.5. Чисельність ветеранів у першому кварталі 2024 року
Складено за: [49].

В той же час варто очікувати збільшення (прогноровані 4,5-5 млн.) чисельності ветеранів та членів її родин. «Також, під час повномасштабного вторгнення кількість осіб з інвалідністю в Україні зросла на 300 тисяч» [50].

Така динаміка чисельності ветеранів потребує модернізації соціальної політики та соціального забезпечення.

Проаналізуємо динаміку видатків на соціальне забезпечення ветеранів з Державного бюджету України у 2014-2020 рр (Таблиця 2.8).

Динаміка показників річних видатків на соціальний захист ветеранів війни в Україні в 2014-2020 роки [51].

Роки	Видатки на соціальний захист ветеранів війни	У % до загальної суми бюджету	У % до ВВП
2014	1624,5	0,42	0,10
2015	2644,7	0,49	0,13
2016	3086,6	0,48	0,13
2017	3428,3	0,45	0,12
2018	4108,3	0,45	0,12
2019	82367,0	8,39	2,07
2020	90148,6	7,94	1,19

Фінансування системи соціального захисту населення щорічно збільшується, але з кожним роком збільшується також і кількість соціально незахищених верств населення та тих, хто потребує соціальної допомоги та гарантій.

Політика стосовно ветеранів має бути гнучкою та залежати від стану поточних і потенційних потреб. Портрет ветерана на даний час в Україні суттєво змінився. Тепер це молоді, активні люди, 25-40 років, які потребують реінтеграції в трьох ключових сферах - економічній (формування економічної спроможності та можливості самостійно забезпечувати себе і свою сім'ю, а не залежності від виплат чи пільг); політичній (участь у формуванні місцевої політики, громадська активність) та соціально - психологічній.

Сучасний портрет ветерана носить певні специфічні риси, так суттєвим є збільшення частки жінок, ветерани мають соціальний досвід, 54% вважають, що держава погано виконує свої обов'язки перед ветеранами, 2% вважають програми з реабілітації та протезування якісними та доступними. Ветеран, ветеранка – особи, які мають бойовий досвід безпосередньої участі у виконанні бойових завдань по захисту Батьківщини. Із них 51% відмічає, що не повернеться на стару роботу.

При оцінці потреб необхідно комплексно підходити до їх ранжування, як можна чіткіше формувати та описувати портрет ветерана та членів його родини, оскільки саме від його позитивного оточення буде залежати якість соціальної адаптації та реєнтеграції ветерана в громаду. Велика роль належить впливу родин і ветеранів, особливо дружин/чоловіків ветеранів та ветеранок, їх фізичному та психологічному стану.

За результатами дослідження (Додаток Г) Українського ветеранського фонду за 5-6 грудня 2024 року ветеранам АТО, які знову воюють цілком довіряє 69%, а скоріше довіряють 27% опитаних громадян, ветеранам, які воювали на Сході у 2014-2021рр. і не воюють зараз – 42 і 46% відповідно; ветеранам, які повернуться з війни- 57 та 34%. Не довіряють ветеранам 2-7% опитаних [52]. Опитування дають можливість стверджувати, що наразі ветерани мають найбільшу потребу мають як у матеріальній, так і в медичній підтримці (50,2% та 18,2%). Проте надалі найбільшим попитом буде отримання допомоги на оздоровлення (53,8%), придбання житла та нерухомості (34,7%), фінансової допомоги (31,1%), поліпшення чи ремонт житла (28%) (рис 2.6).

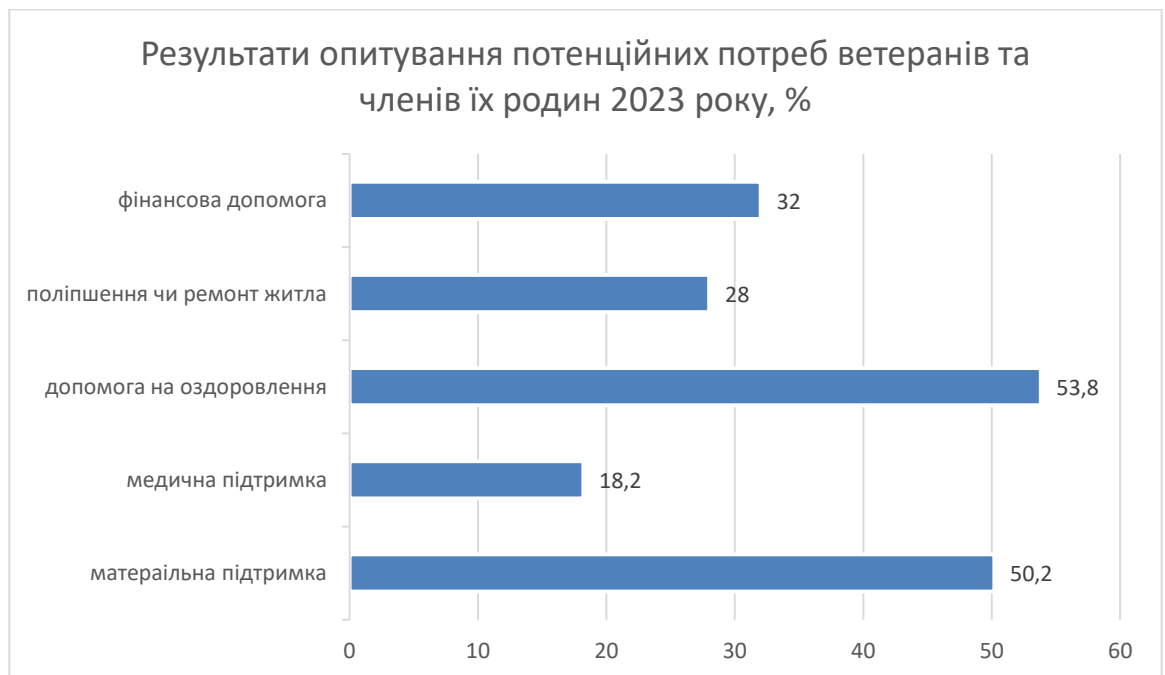

Рис.2.6. Результати опитування потенційних потреб ветеранів та членів їх родин у 2023 році

Складено за [53] .

При відновленні України ще на стратегічному рівні мають застосовуватися комплексні рішення, які будуть спрямовані на вдосконалення системи державної соціальної підтримки ветеранів, мінімізацію бюрократично не узгоджених процедур під час отримання тих чи інших гарантованих державою пільг та послуг, працювати на популяризацію суспільної поваги та шани до внеску ветеранів у перемогу. У підтримці ветеранів необхідно застосувати нову філософію соціальної підтримки, де основоположними б було надання усіх можливостей до повернення та реінтеграції у мирне життя та реалізації своїх здібностей, а можливо й військового досвіду [12]. З огляду на це актуальним питанням сьогодення та вимогою часу є оновлення сучасної ветеранської політики та перегляд існуючого Закону, конкретизація самого статусу ветерана та й загалом поетапної реалізації засад ветеранської політики на рівні держави та громад, переосмислення та переформатування системи державної та недержавної підтримки ветеранського середовища, пошук нових форм та можливостей для підтримки сучасних ветеранів, оскільки ветеранська політика сьогодення повинна гарантувати гідне та безпечне майбутнє кожного воїна, українського захисника.

Повномасштабне вторгнення Росії загострило актуальні питання соціального захисту ветеранів – декларативність гарантій, незацікавленість ветеранськими пільгами (такими як право на обслуговування поза чергою в комунальних центрах та інших підприємствах, а також пільги щодо встановлення квартирного телефону).

В 2018 році дослідники Василенко Л., Лавренюк В. зазначали: «В сучасному українському суспільстві підтримка військовослужбовців/ветеранів війни зводиться до отримання соціальних послуг, пільг та гарантій, забезпечення яких покладається на органи виконавчої влади, які в свою чергу керуються 156 підзаконними нормативно-правовими актами» [29].

Зараз ветеранська політика в Україні постійно набуває нових рис. У 2023 році одним із основних пріоритетів державної політики було визначено розвиток ветеранів, набув вияву новий підхід, що ставить за мету всеохоплюючу реалізацію можливостей для ветеранів разом із забезпеченням їх соціального захисту. Так, згідно заяви міністерки у справах ветеранів Наталії Калмикової на кінець 2024 року до роботи приступили 559 фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб у всіх регіонах країни [49].

На кінець грудня 2024 року « комісіями розглянуто 1382 заяви кандидатів на посади фахівців із супроводу. Працевлаштовано 459 фахівців. Рекомендовано до працевлаштування 573 кандидати, з яких майже третина – ветерани. Субвенцію розподілено на адміністративно-територіальні одиниці у сумі 97 345,2 тис гривень» [54].

29.11.2024 року Урядом схвалена Стратегія ветеранської політики на період до 2030 року. Також затверджено операційний план на 2024-2027 роки. У 2024 році на ветеранську політику в бюджеті країни виділено понад 14 мільярдів гривень. Міністерство у справах ветеранів зазначає, що «ця сума близька до реальних потреб, проте ефективність витрат і реалізація ветеранської політики на місцевому рівні залишаються ключовими аспектами» [49].

На 2025 рік у бюджеті встановлені видатки на реалізацію ветеранської політики у розмірі 10,7 млрд. грн. Вони включають заходи з підтримки та допомоги ветеранам війни, членам їхніх сімей та членам родин загиблих, на програми Українського ветеранського фонду, забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів, на виплату грошової компенсації за отримання жилих приміщень для осіб з інвалідністю внаслідок війни I-II групи, які потребують поліпшення житлових умов (рис.2.7). На розвиток ветеранських просторів передбачено 450 млн грн.

Структура видатків на реалізацію ветеранської політики у 2025 рр.	
на виплату грошової компенсації за отримання жилих приміщень для осіб з інвалідністю...	3,97 млрд.грн.
забезпечення діяльності фахівців із супроводу ветеранів	2,93 млрд.грн.
на програми Українського ветеранського фондуу 3	300 млн.грн.
заходи з підтримки та допомоги ветеранам війни, членам їхніх сімей та членам родин загиблих	2,19 млрд,грн.
Всього видатки складають	10,7 млрд.грн.

Рис.2.7. Структура видатків на реалізацію ветеранської політики у 2025 році
Складено за [54] .

Аналітичний центр Cedos провів дослідження, в якому проаналізував стан надання соціальних послуг для ветеранів та ветеранок, за його результатами було визначено, що «частина представників та представниць установ-надавачів, з якими ми поспілкувалися, зазначали, що розглядають ветеранів та ветеранок як потенційних отримувачів соціальних послуг. Проте, на їхню думку, необхідно розробити для них нові послуги або адаптувати наявні, такі як: психологічна допомога, соціальна адаптація, соціальна інтеграція, догляд» [55, с. 78-79].

«Ветерани та ветеранки розглядаються як потенційні отримувачі соціальних послуг, але існує потреба у створенні нових послуг або адаптації вже наявних, зокрема психологічної допомоги, соціальної адаптації, інтеграції та догляду, щоб вони відповідали їхнім специфічним потребам [56].

Для ветеранів, які воювали на війні, пільги та послуги є значущими, але їх важливість для різних ситуацій і потреб ветеранів може відрізнятися. Наприклад, якщо потреби ветеранів передбачають медичну допомогу чи реабілітацію, то більш доречними є медичні послуги, такі як лікування, консультування, фізіотерапія. Подібним чином, якщо ветеран хоче знайти роботу або підвищити свою кваліфікацію, перепідготовка, навчання або консультування з питань кар'єри є більш доречними. Якщо потреби

ветеранів задовольняються підтримкою щодо домашніх питань, таких як житло чи транспорт, пільги на житло, транспорт або податки можуть бути більш значними.

Однак, якщо ветеран має справу з фінансовими проблемами, пільги, які зменшують витрати на основні товари та послуги (наприклад, комунальні послуги, транспорт, податкові кредити), можуть мати велике значення. Якщо таких проблем немає, послуги, які сприяють подальшому розвитку особистості, можуть бути більш значущими, зокрема освітні програми чи бізнес-консультації.

Послуги, які сприяють професійному та соціальному розвитку, такі як навчання, психологічна підтримка та працевлаштування, швидше за все, будуть успішними в інтеграції ветеранів до цивільного життя. Пільги, які забезпечують фінансову безпеку та зменшують витрати на щоденне життя, можуть допомогти ветеранам зосередитися на довгострокових цілях. Також враховано важливість родини ветерана. Пільги, пов'язані з житлом, освітою для дітей та соціальними виплатами, ймовірно, матимуть перевагу над іншими міркуваннями для забезпечення загального добробуту сім'ї. Якщо ветеран має сім'ю, ці виплати матимуть пріоритет.

Послуги, які надають соціальну допомогу, консультації та медичне обслуговування, можуть бути більш важливими для підтримки якості життя ветеранів, які живуть самі. Виходячи з вищезазначених факторів, ми робимо висновок, що пільги та послуги є значущими для ветеранів війни, але їхня важливість залежить від специфіки ситуації та потреб ветеранів.

«Зокрема, актуальність пільг для ветеранів існує тоді, коли такі особи стикаються з фінансовими труднощами та потребують негайної матеріальної підтримки. Важливість послуг переважає у випадках, коли ветеран війни потребує допомоги у вирішенні специфічних проблем (медичне лікування, психологічна реабілітація, професійна адаптація) або, коли акцент зміщується в площину довгострокової реінтеграції в цивільне життя. Ідеальною ситуацією є збалансований підхід, за якого ветеран має доступ як

до пільг, що забезпечують стабільність, так і до послуг, що допомагають вирішувати конкретні проблеми та розвиватися» [57].

Український ветеранський фонд оприлюднив результати дослідження за якими відомо, що на початок 2024 року рівень безробіття серед ветеранів зріс до майже 31%, а понад 29% ветеранів потребують власного житла, а 26,5% – покращення житлових умов [Український ветеранський фонд. URL:<https://veteranfund.com.ua/>].

Серед найпоширеніші звернень від ветеранів на гарячу лінію Українського ветеранського фонду (Додаток Д) у 2024 році можна виділити соціальні запити (51%), серед них переважають інформаційні звернення – 22%, юридичні консультації- 21%, питання гуманітарної допомоги – 4%. За психологічною підтримкою звернулися 21% ветеранів, на соціально-психологічні запити припадає 13%, медико -психологічні – 3%. [58]. в 2024 році УВФ активно підтримує гранти на розвиток власної справи, так їх отримали 163 ветерани та члени сімей загиблих захисників, 16 громадських організацій отримали фінансування на проєкти, спрямовані на реінтеграцію ветеранів і ветеранок. В Дніпропетровській області фонд підтримав 10 ветеранських проєктів, на 7, 4 млн. Грн. [58].

«Недоліком системи пільгового забезпечення учасників бойових дій та учасників війни є ситуація, за якої більшість із наявних пільг мають компенсаторне, а не мотивувальне спрямування. Відповідно, існуюча система пільг не здатна забезпечити гідний рівень життя. Саме тому формування системи пільгового забезпечення цієї категорії громадян потребує принципово іншого підходу, який створюватиме умови для їхньої адаптації до мирного життя, набуття ними компетенцій та навичок, необхідних для успішної самореалізації [59].

Фінансування ветеранських проєктів за програмою Українського ветеранського фонду представлено в Додатку Ж.

Розподілу бюджетних коштів, спрямований на соціальне забезпечення ветеранів не характеризується раціональністю. Так на виплату до 5 травня, у

2022 році було виділено 1 244,3 мільйона гривень, що в 11,7 раза більше, ніж на психологічну підтримку й соціально-професійну адаптацію разом [60].

Крім того, реінтеграції не сприяє виплата до 5 травня, яку тепер називають виплатою до Дня Незалежності II розмір мізерний, становить 1500 гривень на особу (у 2022 році сума взагалі становила 1491 грн.) і її ефективність для окремого ветерана є сумнівною, хоча загальна загальна сума витрат для країни є значною. «Відповідно до бюджетної програми № 2501180 за 2022 рік послуги з соціально-професійної адаптації є недостатньо профінансованими й у зв'язку з цим неспроможні покрити наявний запит. У 2022 році на соціально-професійну адаптацію було виділено 30,3 мільйона гривень так, щоб забезпечити послугами 3 132 особи (середня вартість на одного складає 9 676 гривень). Зі 132 осіб — це лише 0,4 % від тих, хто має право на соціально-професійну адаптацію (з огляду на статистику ветеранів на початок 2022 року та без урахування того, що таке право також мають члени сімей ветеранів та військовослужбовці, які звільняються, кількість лишається невідомою)» [60]. Взагалі, у бюджетному запиті на цю програму на 2023 рік немає суттєвого збільшення видатків, це просто загальна вартість послуг 35,9 млн грн, плюс середня вартість послуги на одну особу зменшена до 6820 грн, що може негативно вплинути на якість програми та призвести до меншої кількості одержувачів.

Загальні витрати на послуги психологічної підтримки у 2022 році становили 76,2 мільйона гривень, за допомогою яких можна було забезпечити послугами 5 075 осіб (середня вартість на одну особу становило 14 949,4 гривні). «У такий спосіб у 2022 році послуги з психологічної реабілітації отримали лише 0,7 % від тих, хто мав відповідне право, з огляду на статистику ветеранів на початок 2022 року та без урахування того, що таке право також мають члени сімей ветеранів та військовослужбовці, які звільняються, кількість яких невідома). У бюджетному запиті за цією програмою на 2023 рік на психологічну підтримку передбачено 166,7 мільйона гривень, що практично в 2 рази більше, ніж в 2022 році, проте

скорочено витрати на одну особу до 3 980,3 гривні, що майже на 11 тисяч гривень менше, ніж було в 2022 році» [60]. Позитивна тенденція спостерігається у збільшенні кількості отримувачів послуг, але це досягається шляхом зменшення витрат на одну особу при збереженні високої якості послуг, що негативно вплине на якість послуг, що надаються.

Україна стикається з численними загрозами соціальної безпеці, які впливають на стан суспільства та його розвиток. Однією з найбільш актуальних загроз є економічна нестабільність та низький рівень життя значної частини населення. Нестабільна економічна ситуація призводить до зниження доходів громадян, росту безробіття та зростання соціальної напруги в суспільстві. Велика кількість людей, які знаходяться у зоні бідності, а також недостатність соціального захисту та соціальних програм, в тому числі і ветеранського розвитку ускладнюють соціальну ситуацію в країні та можуть призвести до подальшого загострення соціальних проблем.

2.3 Аналіз державної політики у сфері соціального забезпечення ветеранів в провідних країнах світу

Щодо реалізації державної політики соціального захисту ветеранів у зарубіжних країнах використовуються майже всі основні механізми державного регулювання, що створює складну, єдину систему управління складною сферою суспільства. У зарубіжних країнах соціальний захист ветеранів здійснюється через комбіновану систему – об'єднання держави та громадянського суспільства, яке представлене системою волонтерів та інших організацій. Крім того, корисним є досвід країн ЄС зі створення єдиного страхового простору, у межах якого відбувається соціальний захист ветеранів війни.

Відповідно класифікації, основними моделями соціального захисту в європейських країнах є континентальна (відносять Францію, Німеччину Бельгію), англосаксонська (Великобританія, Ірландія), скандинавська

(Норвегія, Фінляндія, Швеція, Данія), південноєвропейська (Греція, Італія, Іспанія, Португалія).

Наприклад, у Франції існує велика бюджетна система, система з великою кількістю загальнодержавних видатків. Ця країна має всеосяжну систему соціального страхування, яка є відносно високою, і велику кількість індивідуальних страхових фондів, які діють окремо. Натомість у Німеччині соціальний захист базується на соціальному страхуванні населення в цілому. Державна політика та соціальне страхування в цій країні розділені, але існує поточний державний нагляд.

В країнах англосаксонської моделі соціального захисту запроваджено два напрями: фінансування соціального захисту за рахунок соціальних внесків населення та держбюджету країни; та підтримка інститутів громадянського суспільства. У Великобританії присутні державні та приватні соціальні програми, тому єдина модель соціального захисту відсутня.

В країнах скандинавської моделі соціального захисту, де держави мають високий рівень економічного добробуту, соціальний захист здійснюється в основному за рахунок оподаткування, хоча існує і система соціальних внесків. Країни південноєвропейської моделі соціального захисту мають низький рівень соціальної захищеності, держава там в основному надає компенсаційну основу соціальної захищеності населення.

Система соціального регулювання у Франції складається з двох основних компонентів: системи соціального забезпечення та системи соціального страхування. Перша передбачає запровадження соціальних програм, які спрямовані на відшкодування втрати заробітної плати у зв'язку з виходом на пенсію або непрацездатністю. Ці програми фінансуються за рахунок податку на заробітну плату, який сплачується робітниками. Звідси формуються фонди для виплати цих компенсацій.

Другий компонент, система соціального страхування, також передбачає відшкодування втрати заробітної плати, але вже у зв'язку з пенсійним віку, непрацездатністю або безробіттям. Однак ці виплати здійснюються за

рахунок фондів соціального страхування, фінансування яких забезпечується підприємцями. Така система передбачає певне навантаження на бізнес, який сплачує внески у фонди соціального страхування.

Отже, ця система соціального регулювання вирішує завдання забезпечення соціального захисту громадян у разі втрати заробітної плати через пенсію, непрацездатність або безробіття, і забезпечується через спільні зусилля робітників і підприємців.

Система соціальної допомоги в Німеччині функціонує за федеральним принципом, де місцеві органи влади несуть відповідальність за фінансування і управління соціальною допомогою. На рівні усієї країни Федеральне міністерство праці та соціальних питань розробляє загальнодержавні напрямки соціальної політики та визначає пріоритети. Воно також відповідає за розробку заходів і рекомендацій щодо реалізації цих напрямків та здійснює нагляд за дотриманням чинного законодавства в соціальній сфері.

Система соціального управління в Норвегії розглядається на трьох рівнях: державному, регіональному та муніципальному. На державному рівні Міністерство здоров'я та соціальних справ формує основні напрями національної соціальної політики. У межах цього регулювання виконуються такі програми:

1. Програма регіонального розвитку Норвегії.
2. Програми соціальних виплат:
  - Пенсії для осіб після досягнення 67 років.
  - Виплати вдовам.
  - Допомога дітям до 18 років.
  - Допомога непрацездатним особам через хвороби, вагітність та пологи.
  - Щотижневі виплати по безробіттю.
  - Виплати за виробничі травми та інші види соціальної допомоги.

Регіональні та муніципальні органи влади відповідають за реалізацію цих програм на місцях, забезпечуючи адаптацію соціальних послуг до

конкретних потреб та умов населення в різних регіонах країни. Така організація дозволяє ефективно координувати соціальні заходи на різних рівнях управління та забезпечити широкий охоплення населення соціальними послугами та допомогою.

Унікальну американську модель побудови системи соціального захисту представляють США. Там створено соціальну модель захисту населення, яка формується за рахунок соціальних внесків робітників і роботодавців, запроваджено накопичувальну систему соціального захисту населення. Систему органів державної влади, що здійснює соціальний захист ветеранів представлено в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Система органів державної влади, які несуть відповідальність за здійснення соціального захисту ветеранів [61]

Країна	Орган державного управління ветеранською політикою
США	Міністерство у справах ветеранів
Німеччина	Міністерство оборони
Великобританія	Міністерство оборони
Франція	Міністерство збройних сил
Грузія	Державна служба у справах ветеранів
Хорватія	Міністерство у справах ветеранів
Канада	Міністерство у справах ветеранів
Австралія	Міністерство у справах ветеранів
Данія	Міністерство соціальних справ
Корея	Міністерство у справах патріотів та ветеранів
Ізраїль	Міністерство оборони
Польща	Міністерство національної оборони

Оцінки чисельності ветеранів США в 2023 році свідчить, що це група не однорідна: 7,8 млн. нинішніх ветеранів США, або 43%, служили в Перській затоці. 5,6 мільйонів ветеранів (30%) служили під час війни у В'єтнамі з 1950 по 1973 рік. Близько 767 000 ветеранів служили під час корейського конфлікту в 1940-1950-х роках. Вони становлять 4% від усіх ветеранів. Сьогодні в живих менше 120 000 ветеранів Другої світової війни, що становить менше 1% усіх ветеранів. Станом на 2023 рік приблизно три

чверті (78%) ветеранів служили у воєнний час, а 22% служили в мирний час. (Ветерани з обома видами служби враховуються лише у воєнний час.) [62].

Працевлаштуванням ветеранів в США займається Департамент праці. Після звільнення зі служби, ще у війську бійці проходять курси з реінтеграції. Тобто система поєднує між собою Департамент Оборони, Департамент у справах ветеранів і Департамент праці. «За даними соціологічного опитування Pew Research Center щодо працевлаштування, 58% ветеранів вважають, що військова служба дає їм корисні навички та підготовку, які вони згодом застосовують для роботи в цивільному житті. Що стосується розподілу за званнями, то "військові навички стають корисними в цивільному житті" для 78% ветеранів з офіцерським званням, 59% сержантів та 54% рядових. Багато ветеранів (близько 35%) відзначають, що служба в армії була перевагою, коли вони вперше працевлаштовувались після звільнення зі служби. Щодо швидкості пошуку роботи, то 57% знайшли її менш ніж за шість місяців після звільнення, ще 21% стверджують, що шукали роботу менш як рік. При цьому половина ветеранів зазначають, що їх недостатньо підготували до переходу в цивільне життя, хоча вони цілком задоволені саме військовим вишколом» [63].

Опитування 2014 року серед американців показували невтішну статистику, так за даними Департаменту житлового будівництва та міського розвитку, ветерани становили менше 10 відсотків від загальної кількості бездомних у США, а майже половина респондентів називали безхатченка ветераном. Понад 80 відсотків американців вважали, що ветерани частіше, ніж цивільні, страждають на проблеми з психічним здоров'ям, і понад 60 відсотків вважали, що ветерани мають статус безробітного частіше, ніж цивільні. Разом з тим, згідно з Бюро статистики праці, це не підтверджувало, ветерани мали вищий рівень зайнятості, ніж цивільні – становили 7,8 відсотка проти 8,2 відсотка для всіх цивільних осіб у віці 18-44 років. Тобто у суспільстві домінувало сприйняття ветеранів як «зламаних». Позитивним було те, що респонденти вважали, що ветеран має в п'ять разів більше

шансів стати сильним лідером або, ніж середній аналогічний громадянин, американці бачили потенціал у тих, хто повертається з військової служби. [64].

Стереотипи та хибні уявлення щодо ветеранів створюють перешкоду для успішної реінтеграції. Можемо зробити висновок, що країна виграє та буде зміцнена тільки тоді, коли ветерани матимуть можливість стати ресурсом, цінним надбанням громади, реінтегрується у свої громади.

Значну частку державних витрат направляється на посилення обороноздатності США (Додаток К). «Замість фінансування соціальних програм (інвестиції у житло, освіту, охорону здоров'я, чисте повітря та воду, боротьбу зі зміною клімату) 62 % коштів федерального бюджету країни йдуть на її мілітаризацію [65].

Міністерство внутрішньої безпеки США отримало у сім разів більше фінансування ніж Центри з контролю і профілактики захворювань за останні 20 років. Така політика призвела до невідповідності системи охорони здоров'я США до пандемії COVID-19, коли загинуло 1,1 млн населення. За недостатнім фінансуванням соціальної сфери стоять ті політики країни, які вважають військові витрати важливішими за соціальні, та розглядають соціальний захист цивільного населення таким, що створює слабке, залежне суспільство, яке послаблює національну владу. Саме тому, на їх думку, уряд повинен збільшити фінансування армії натомість ліквідувати фінансування тих, хто ухиляється від роботи та є негідним отримувачем соціальної допомоги. Однак, досвід США доводить, що без належної системи соціального захисту, сучасна американська армія ніколи б не могла стати першою у світі. В таблиці 3.2 представлено основні статті федерального бюджету США в 2023 рр. (Повний перелік Додаток Л). Які свідчать, що на виплати ветеранам передбачено 135,4 мільярда доларів, на статтю управління охорони здоров'я ветеранів 123,7 мільярда доларів, що складає 3% від загальних (1,14 трлн дол) витрат на мілітаризацію.

Основні статті федерального бюджету США в 2023 рр.

Військові	920,8 млрд дол
Міністерство оборони	848,8 мільярдів доларів
Виплати ветеранам	135,4 мільярда доларів
Управління охорони здоров'я ветеранів	123,7 мільярда доларів
Ядерна зброя	31,6 мільярда доларів
Іноземна військова допомога	29,5 млрд дол
Інше (розвідка тощо)	10,9 млрд дол
Імміграційна та митна служба (ICE)	8,8 млрд дол
Митний та прикордонний захист	17,4 мільярда доларів
Внутрішня безпека	51,1 мільярда доларів
Берегова охорона	11,2 мільярда доларів
Управління транспортної безпеки	6,5 млрд дол
інша підтримка	11,7 мільярда доларів
федеральні правоохоронні органи	31,5 мільярда доларів
В'язниці та ув'язнення	10,8 мільярда доларів
Федеральне бюро розслідувань	5 мільярдів доларів
Гранти на правоохоронні органи (державні, місцеві та плеємні)	4,5 мільярда доларів США
Управління з боротьби з наркотиками	2,6 мільярда доларів
Прокуратура	2,6 мільярда доларів
Маршали США	1,7 мільярда доларів
Бюро алкоголю, тютюну, вогнепальної зброї та вибухових речовин	1,7 мільярда доларів
Інші	2,6 мільярда доларів
Всього на мілітаризацію	1,14 трлн дол

Джерело: складело за [65].

«Поганий стан здоров'я, харчування та освіти потенційних призовників під час Першої та Другої світових воєн став причиною розширення національних програм соціального забезпечення. США розбудовували державу загального добробуту через покращення системи освіти та медицини, надання пенсій за віком, захисту інвалідів, безпеки на робочому місці, підвищення мінімальної заробітної плати і регламентування тривалості робочого тижня, врегулювання податкової системи і субсидювання кредитів на житло, програм харчування та продовольства військових, розробку програм фізичної підготовки молоді призовного віку. Починаючи з 1970-х років американським військовослужбовцям усіх рангів розширили соціальні та економічні пільги, створили величезну кількість програм для підтримки їх сімей. Військовослужбовці США покладаються на соціальну державу, їх сім'ї користуються державними школами, службами у справах дітей,

талонами на харчування. Соціальний добробут сприяє воєнній могутості країни» [66].

Права ветеранів у Британії захищає Закон про збройні сили 2021 року (The Armed Forces Act 2021). У країні працюють окремі центральні органи виконавчої влади, такі як Управління у справах ветеранів (The Office for Veterans' Affairs (OVA)), розширена мережа громадських формувань, що висвітлюють потреби ветеранів та допомогу (Combat Stress, SSAFA, The Royal British Legion). У Великобританії працюють спеціальні програми, які допомагають ветеранам знаходити нову роботу після несення ними служби. Наприклад, програма Career Transition Partnership (CTP) [67].

В армії Великобританії великого значення надається підтримці сімей військовослужбовців та ветеранів. Так ці задачі покладаються на Службу соціального забезпечення армії. Основним завданням Служби соціального забезпечення є надання професійної комплексної конфіденційної допомоги військовослужбовцям та членам їхніх сімей, а також командуванню підрозділів для максимально швидкого досягнення належного рівня ефективності військового персоналу. Служба соціального забезпечення має чотири опорні засади: особиста підтримка, підтримка громади, інформаційна підтримка (HIVE) та функціонування спільної служби з питань надання житлових послуг [68].

Соціальне забезпечення ветеранів війни в Великобританії та США ґрунтується на забезпеченні добробуту, реабілітації і соціальної інтеграції ветеранів в цивільне життя. Основні заходи сформовані на засадах соціальної справедливості, розуміння їх потреб та шанування заслуг.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВETERANІВ В УКРАЇНІ

3.1. Заходи щодо модернізації соціального забезпечення ветеранів та членів їх родин

У квітні 2023 р. Кабмін схвалив Стратегію формування системи переходу від військової служби до цивільного життя на період до 2032 р., головними напрямками якої є модернізація законодавства, яка регулюватиме сам процес системи переходу від військової служби до цивільного життя, а також розроблення переліку певних послуг [69]. УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ №512/2024 «Про невідкладні заходи щодо підтримки ветеранів війни, членів їх сімей, членів сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членів сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України» включає компоненти розробки нової державної ветеранської політики: розбудувати мережу ветеранських просторів (як інструмент реінтеграції); запровадити нові інструменти реінтеграції (фахівці із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб), стратегія переходу від військової професії до цивільної.

Також, Кабінетом Міністрів України також визначено порядок роботи та діяльності служб супроводу в інтересах соціальної підтримки Захисників та Захисниць та членів їх родин. який регулюється постановою «Деякі питання впровадження діяльності служб супроводу військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, поліцейських та членів їх сімей» [70]. Зокрема, служби супроводу будуть створені в органах військового управління, військових частинах, навчальних військових центрах та закладах. Такі служби опікуватимуться військовослужбовцями, особами рядового і начальницького складу служби

цивільного захисту, поліцейськими та членами їх сімей, членами родин загиблих, зниклих безвісті та полонених.

Основне завдання служб супроводу полягатиме у допомозі військовослужбовцям у вирішенні низки соціальних та медичних питань: супроводження поранених, підтримка комунікації з членами їх сімей, супроводження членів сімей загиблих (померлих), зниклих безвісті та полонених та надання їм допомоги у питаннях реалізації належних пільг і гарантій; сприяння в оформленні документів, необхідних для надання їм посвідчень, що підтверджують статус особи, на основі якого надаються відповідні пільги і компенсації; участь у заходах супроводження або підтримки тих, хто звільняється зі служби. Фактично уповноважені особи служб супроводу (5 офіцерів із супроводу на рівні бригади (з перспективою доведення до рівня батальйонів) та додатково 4 штатні одиниці блоку соціальної підтримки ТЦК СП всіх рівнів) будуть виявляти та визначити соціальні проблеми та потреби ветеранів, комунікувати з ромадами на рівні ТЦК, комунікувати з сім'ями, доводити інформацію про заклади охорони здоров'я, надавати всі необхідні консультації та забезпечувати «зворотній зв'язок» із надавачами соціальних послуг щодо вирішення актуальних питань військовослужбовців.

Таким чином, в Україні вперше за багатолітню історію формується система військової соціальної роботи, що забезпечить соціально-правовий та економічний захист військовослужбовців, ветеранів війни, полонених, загиблих та членів їх сімей.

Закон України «Про Державний бюджет України на 2024 рік» [71] містить дані про видатки за бюджетною програмою КПКВК 1511090 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя та окремі заходи з підтримки осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України» [72]. Дана субвенція направляється на оплату праці фахівців із супроводу ветеранів.

В 2023 році до Національного класифікатора України ДК003:2010 «Класифікатор професій» внесено професію «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб» (код КП 2446.2). Наказом Мінветеранів від 09.04.2024 №111 затверджено професійний стандарт «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб», який внесений до Реєстру кваліфікацій Національного агентства кваліфікацій 12.04.2024 р. [73.], який передбачає підготовку фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб, Фахівці із супроводу являтимуться тими агентами змін у ветеранській політиці, які крім надання ветеранам війни, демобілізованим особам та членам їх сімей, членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України та іншим особам, супроводу з переходу їх від військової служби до цивільного життя, будуть інформувати стосовно можливостей, прав, гарантій, пільг, соціальних, освітніх, реабілітаційних, психологічних та інших послуг. Фахівець із супроводу ветеранів працюватиметься як штатний працівник установи/закладу комунальної форми власності.

Наказом Мінветеранів від 09.04.2024 №111 затверджено професійний стандарт «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб», який внесений до Реєстру кваліфікацій Національного агентства кваліфікацій 12.04.2024 р. [73], та передбачає підготовку фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб, мета діяльності яких – надання ветеранам війни, демобілізованим особам та членам їх сімей, членам сімей загиблих (померлих) ветеранів війни, членам сімей загиблих (померлих) Захисників і Захисниць України та іншим особам, супровід з підтримки переходу від військової служби до цивільного життя щодо можливостей, прав, гарантій, пільг, отримання публічних (електронних публічних), соціальних, освітніх, реабілітаційних, психологічних та інших послуг, зокрема з питань оформлення документів для отримання таких послуг, визначення пріоритетності потреб зазначених категорій осіб та допомога у пошуку найбільш оптимальних та ефективних інструментів їх реалізації. Важливим

та ключових питанням залишається оплата праці фахівців з супроводу ветеранів та демобілізованих осіб. 18 жовтня 2024 року була прийнята [74] за якою затверджено розподіл субвенції з державного бюджету місцевим. Тобто на 2025 рік Уряд виділив кошти на субвенцію для оплати праці фахівців.

Алгоритм роботи фахівця з супроводу включає такі етапи:

- Визначення коректних потреб;
- Пошук ефективних інструментів;
- Взаємодія із партнерами, перенаправлення;
- Ведення випадку;
- Збір та обробка первинної аналітики;
- Здійснення супервйзійного супроводу;
- Визначення ступеня ефективності місцевих програм.

Сучасні дослідники вважають , що з запровадженням посади фахівців з супроводу ветеранів та демобілізованих осіб «в Україні вперше за багатолітню історію формується система військової соціальної роботи, що забезпечить соціально-правовий та економічний захист військовослужбовців, ветеранів війни, полонених, загиблих та членів їх сімей» [75].

Наказом Мінветеранів від 05.06.2024 №168 затверджено Методичні рекомендацій щодо створення та функціонування ветеранських просторів. Алгоритм створення ветеранського простору (покрокова інструкція) включає:

- Організаційно-правові форми, їх переваги та особливості;
- Інструменти фінансування (на рівні громад, державні програми, оплата послуг, взаємодія з донорами, співпраця з роботодавцями тощо ;
- Моделі взаємодії з партнерами (центральна та місцева влада, лідери громад, представники роботодавців, надавачі послуг, НУО-організації, міжнародні партнери тощо) ;

- Принципи формування мультидисциплінарних команд, розподілу функціоналу та формування активностей;

Інструкції та рекомендації щодо зонування приміщення.

Основні послуги, які можуть надаватися в ветеранських просторах включають такі види допомоги:

- психологічна допомога;
- правова допомога;
- інформування та консультування;
- перенаправлення;
- кар'єрні консультації;
- підвищення професійного рівня,
- профорієнтація;
- створення бізнес-інкубатора для ветеранів;
- організація занять спортом, фізкультурно-спортивна реабілітація;
- робота мобільних груп допомоги;
- діяльність регіональних тренінгових центрів;
- центри дорослого та дитячого дозвілля.

Кабінет Міністрів України ухвалив постанову, завдяки якій родини полонених ветеранів війни або зниклих безвісти, матимуть можливість користуватися їхніми пільгами до моменту звільнення ветерана з полону або визнання його в судовому порядку безвісно відсутнім чи померлим. Документом, який надає таке право, стане витяг із Єдиного державного реєстру ветеранів війни (ЄДРВВ). Отримати витяг можна у місцевому структурному підрозділі з питань ветеранської політики або у ЦНАП, незалежно від задекларованого/зареєстрованого місця проживання (перебування). Зокрема, пільгами зможе користуватись один із членів сім'ї ветерана, який з ним проживав: чоловік, дружина, непрацездатні батьки, діти до 18 років, неодружені повнолітні діти з інвалідністю I чи II групи, а також інші особи, які перебували під опікою ветерана. а ініціативи Мінветеранів

сім'ї полонених або зниклих безвісти ветеранів зможуть користуватися їхніми пільгами [76].

В грудні 2024 року на платформі e-Ветеран можна подати заяву до фахівців із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб [77]. Нова цифрова послуга спростить процес отримання необхідної допомоги, заходів з підтримки та покращить комунікацію між ветеранами, демобілізованими особами та фахівцями із супроводу.

«Наразі до роботи приступили 559 фахівців із супроводу ветеранів та демобілізованих осіб у всіх регіонах країни. З наступного року кількість фахівців збільшиться. Для ефективної роботи фахівців із супроводу було розроблено онлайн заяву щодо отримання заходів з підтримки, яку заповнює ветеран війни або інша особа, яка має право на послугу. Створено електронний кабінет фахівця для опрацювання таких заяв та надання заходів з підтримки. Мінветеранів поступово цифровізує послуги та сервіси для ветеранів не тільки на національному рівні, а й на рівні областей, районів та громад», – зазначила Наталія Калмикова. Подати заяву на отримання заходів з підтримки можуть:

- ветерани війни;
- демобілізовані особи;
- члени сім'ї загиблого (померлого) ветерана війни;
- члени сім'ї загиблого (померлого) Захисника і загиблої (померлої) Захисниці України;
- постраждалі учасники Революції Гідності, члени їхньої сім'ї
- особи, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною,
- члени сім'ї осіб, які зникли безвісти за особливих обставин під час проходження військової служби (в тому числі члени сімей полонених).

Після подачі заяви фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб зв'яжеться із заявником та забезпечить інформаційний

супровід і підтримку, проконсультує щодо отримання статусів, пільг, послуг, проходження реабілітації, працевлаштування, започаткування власної справи тощо [77].

Враховуючи те, що більшість військовослужбовців звільняються через травматизацію та отримані поранення, Мінсоцполітики та Міністерство охорони здоров'я в межах реалізації пілотного проекту (Додаток М) у 16 закладах охорони здоров'я створили мультидисциплінарні команди, які надають реабілітаційні послуги для відновлення людини. Такі команди включають лікарів, фізичних терапевтів, протезистів, ортезистів, психологів та обов'язково соціальних працівників. Залучення соціальних працівників сприяє послідовності і безперервності реабілітаційної допомоги, ранньому виявленню потреб особи у соціальних послугах та підтримці, організації відповідної допомоги у громаді, в якій особа постійно проживає. Мінсоцполітики підготувало стандарт надання послуги соціальної адаптації для ветерана та його сім'ї на етапі повернення до умов цивільного життя.

Послуга передбачає два рівні:

1) тижнева програма соціального відновлення з сім'єю під супроводом психологів, соціальних працівників та соціальних педагогів, спрямована для збереження і відновлення соціальних зв'язків, сприяння формуванню довірливих стосунків у сім'ї, стабілізації психоемоційного стану, стійкості до бойової психологічної травматизації на етапі відновлення. Проведення програми відбувається на базі санаторно-курортних закладів.

2) надання послуги соціальної адаптація безпосередньо в громаді, яка передбачає допомогу в аналізі життєвої ситуації, визначенні основних потреб чи потенційних проблем, шляхів їх задоволення; допомога ветерану у формуванні подальшого плану розвитку у всіх сферах життєдіяльності; створення умов для формування та розвитку соціальних навичок, умінь, соціальної компетенції; допомогу в зміцненні/відновленні родинних і суспільно корисних зв'язків; сприяння в організації фізичного відновлення, відновлення когнітивних процесів; надання інформації з питань соціального

захисту населення; переадресація до відповідних спеціалістів з метою вирішення нагальних проблем та сприяння в отриманні інших соціальних послуг і консультацій фахівців відповідно до виявлених потреб.

Міністерство соціальної політики готує проект реформування системи соціального страхування [78], ра яким, військовослужбовці, які звільнилися через поранення, отримуватимуть лікарняний у розмірі 100% грошового забезпечення (без бойових доплат) на весь період лікування. Одразу після закінчення лікарняного проводиться оцінка обмежень у сфері зайнятості, яка дозволяє автоматично призначити новий вид фінансової допомоги без перерви у виплатах. У разі повної втрати працездатності ветеран отримуватиме щомісячну виплату у розмірі 100% грошового забезпечення. Якщо ветеран може працювати, але його дохід зменшився, держава компенсуватиме різницю між попереднім і нинішнім доходом. Ветерани, які шукають роботу разом із Службою зайнятості, отримуватимуть не менше 50% грошового забезпечення на період пошуку. Прийняття цього Закону дозволить забезпечити безперервну підтримку ветерана - від лікування до повної адаптації та створити механізм компенсації доходів для тих, хто частково або повністю втратив спроможність працювати. Разом з тим, ветерани, які шукають роботу, більше не залишаться без фінансової допомоги.

Державна політика у сфері забезпечення соціальної безпеки в Україні включає в себе ряд заходів та програм, спрямованих на покращення життєвого рівня громадян та забезпечення їхньої безпеки і захисту. Одним з ключових напрямків є соціальний захист населення, який включає в себе розширення соціальних програм, надання допомоги малозабезпеченим верствам населення, підтримку сімей з дітьми та інші заходи, спрямовані на зниження соціальних ризиків та нерівностей.

3.2 Заходи щодо зниження соціально-економічних ризиків ветеранів та членів їх родин

Україна зіткнулася з новими випробуваннями, які пов’язані з повномасштабним російським вторгненнями в Україну і триваючими воєнними діями. Захисники країни взяли на себе весь тягар несення військової служби і після звільнення будуть потребувати відновлення здоров'я та своїх можливостей. Руйнування сформованих соціальних зв'язків і відносин вимагатимуть адаптації до нових умов життя, відновлення психоемоційних і матеріальних ресурсів, відновлення втраченого соціального статусу. Особливу увагу треба буде приділяти реабілітації осіб з інвалідністю внаслідок війни, а також сімей ветеранів, їх близького оточення.

Результати опитування Українським ветеранським фондом ступеню ризику, з якими стикнуться ветерани після звільнення зі служби показало, що одним з ключових ризиків стане проблема з оформленням соціальних пільг. Так, вважало майже 66% опитуваних в 2023 році та 74-75 % в 2024 р. (Рис. 3.1).

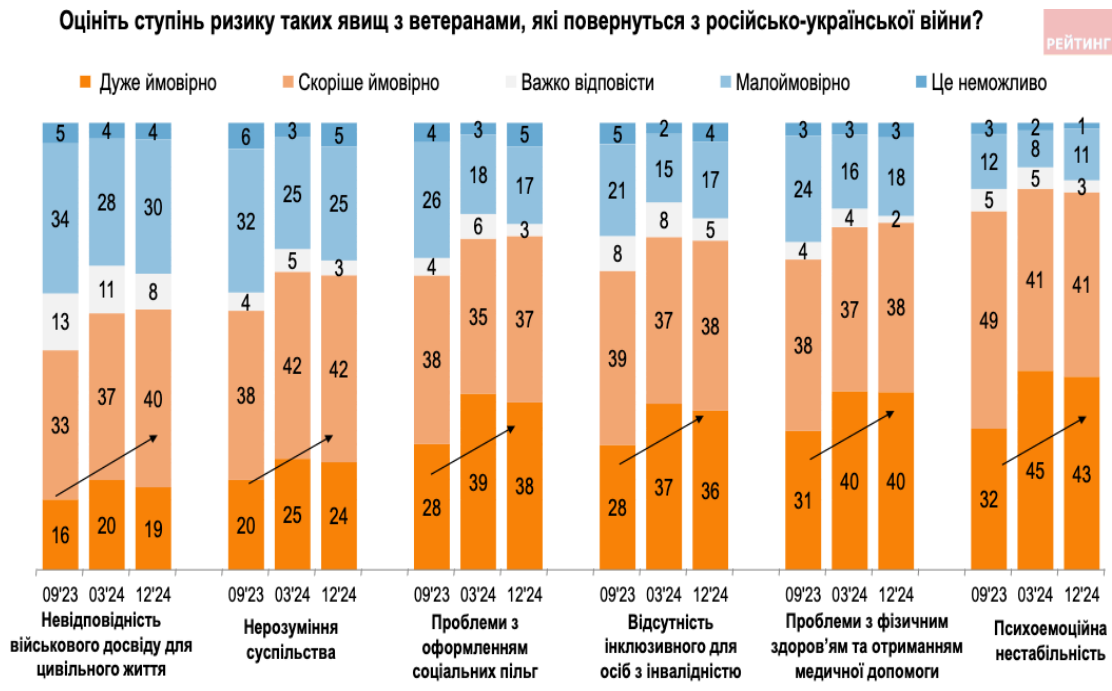

Рис. 3.1. Оцінка ступеню ризиків явищ з ветеранами

Джерело: [52].

В країні відсутня відсутнє системне розуміння відновлення ветеранів. Система реабілітації (психічної, фізичної, соціальної) розпорошена. Так, функції соціальної реабілітації розподілялися між такими установами та організаціями, як освіта, медицина, культура, спорт, засоби масової інформації, соціальний захист. Всі вони не мають спільного уявлення про комплексний потрет ветерана і займалися виключно своєю специфікою допомоги. Складність полягає в тому, що всі ці соціальні інституції не завжди взаємодіють між собою безпосередньо, і залишаються нездатними підтримувати реабілітаційні та реінтеграційні заходи.

Ускладнює питання взаємодії той факт, що більшість українців висловлюють недовіру «державному апарату (чиновникам) (не довіряють 78,5%), політичним партіям (77,5%), Верховній Раді України (76%), судам (судовій системі загалом) (73%), Уряду України (73%), Прокуратурі (64%), Спеціалізованій антикорупційній прокуратурі (63%), Національному антикорупційному бюро України (62%), Національному агентству з питань запобігання корупції (62%), комерційним банкам (58%). ЗМІ України не довіряють 50% опитаних. Також частіше висловлюється недовіра, ніж довіра, профспілкам (не довіряють їм 49%, тоді як довіряють — 25%)» [79].

Сучасні форми соціального захисту ветеранів мають низку унікальних особливостей. Вони визначають характер соціально-захистної діяльності, спрямованої на забезпечення достатнього рівня соціального забезпечення ветеранів. Метою різних форм соціального захисту ветеранів є створення умов соціально безпечного буття ветеранів та членів їхніх сімей у контексті соціального захисту. Ці форми соціального захисту сприяють плануванню, організації, перебігу та укладенню особливих правовідносин щодо соціального захисту ветеранів.

Зменшення соціально-економічних ризиків в Україні вимагає комплексного підходу та впровадження цілого ряду заходів, спрямованих на інституційні зміни у системі соціального забезпечення, нормативно-

правового забезпечення, комунікаційних механізмів взаємодії держави з суспільством, адресного надання послуг, збільшеного фінансування.

В оновленій ветеранській політиці не можна допустити дискредитації статусу ветерана. Суспільство не повинно його сприймати як проблемного пільговика, бо такий підхід спричинить ще більші деструктивні стосунки між ветеранами та органами державної влади; а бачити в ньому проактивного учасника зі своїм унікальним досвідом.

Тому вкрай важливо забезпечити ефективну та коректну комунікацію між представниками влади та ветеранами, надзвичайно важливо сприяти суспільній шані та повазі до ветеранів, роблячи їх частиною освітніх програм, державних послуг, громадської діяльності та висвітлюючи внесок ветеранів у медіа та ЗМІ. Важливо долучати ветеранів до розробки освітніх програм, практичної складової навчання. Дослідник Ю. Чалюк слушно вважає, що «військовослужбовці, які вийшли на пенсію (практична реалізація ідей срібної економіки), можуть надавати консультації, ділитись досвідом виконання успішних бойових завдань з молодим поколінням» [66].

Неприпустимим є надання декларативної підтримки та допомоги, яка не супроводжується достатніми фінансовими та іншими ресурсами, і не сприятиме покращенню добробуту ветеранів, розвитку їх професійної кваліфікації. Відсутність контролю та моніторингу за задоволеністю та користю від надання пільг та послуг ветеранам призведе до руйнування системи допомоги. Взагалі без попереднього моніторингу якості чи ефективності запропонованих змін, а потім моніторингу досягнення конкретних цілей, внесення необхідних змін для модернізації системи з урахуванням потреб отримувачів неможливе якісне надання соціальних гарантій і такі дії неминуче призведуть до зниження соціального захисту ветеранів та їхніх родин.

Створення онлайн-сервісів, що дозволяють ветеранам отримувати державні послуги, через електронний кабінет ветерана чи аналогічні механізми, а також отримувати послуги за принципом «єдиного вікна» є

необхідним для посилення захисту соціальних виплат ветеранів. І навпаки, збільшення мережі органів, що надають допомогу ветеранам, відсутність координації між ними та дублюючими владними структурами призведе до хаосу в системі та не матиме істотного впливу на ефективність державної допомоги. Зрештою, це розчарує кінцевого користувача. Усі процеси прийняття рішень щодо соціальної політики мають реально залучати громади і враховувати позиції всіх залучених сторін.

Таким чином, необхідно переглянути чинну державну політику щодо соціального захисту ветеранів, враховуючи чинники: збільшення чисельності ветеранів і відсутність можливості точного прогнозування кінцевих результатів; відсутність фінансування бюджетних коштів, необхідних для задоволення всіх виявлених потреб ветеранів, їх сімей та осіб, які беруть участь у їх захисті; зростання популярності та попиту на такі послуги, такі як психологічна допомога, медична допомога, на які раніше до повномасштабного вторгнення не було такого попиту.

Для вирішення вищеописаних питань соціально-правова допомога ветеранам має бути: пряма, адресна, тобто обмежуватися лише тими, хто має необхідний статус та потреби; ефективна, тобто покривати лише ті аспекти потреб, які сприяють активній реінтеграції ветеранів. Критерії ефективності включатимуть такі показники, наприклад, відсоток людей, які потребують послуги, порівняно із загальною кількістю тих, хто її отримав; співвідношення кількості осіб, хто скориствся послугами, із кількістю тих, хто залишився незадоволеним.

Задля всього цього необхідно впроваджувати ефективні механізми боротьби з корупцією та забезпечення прозорості у владі та управлінні економікою. Важливим є розвиток соціальних програм та підтримка уразливих груп населення, зокрема малозабезпечених сімей, людей з обмеженими можливостями та ветеранів. Надання соціальної підтримки, особливо у складних економічних умовах, допоможе зменшити соціальні ризики та покращити якість життя населення. Також важливо розвивати

освіту та підвищувати кваліфікацію населення, що сприятиме створенню конкурентоспроможного та стабільного ринку праці в країні, інформування населення про основні зміни в ветеранській політиці.

Заходи щодо зниження соціально-економічних ризиків у країні є надзвичайно важливими для забезпечення стабільного і сталого розвитку суспільства. Вони передбачають впровадження ефективних механізмів управління економікою та політикою, що сприяють зменшенню корупції та стимулюють економічну активність. Також важливо розглядати заходи, спрямовані на підтримку уразливих груп населення та розвиток соціальних програм, що грають важливу роль у забезпеченні соціальної стабільності. Це включає в себе надання соціальної допомоги, підтримку освіти та медичної сфери, а також реалізацію програм зайнятості та розвитку малого та середнього бізнесу. Враховуючи ці аспекти, можна зробити висновок, що комплексний підхід до зниження соціально-економічних ризиків є ключовим для досягнення стабільного та процвітаючого суспільства.

3.3 Впровадження міжнародного досвіду у забезпечення соціального захисту ветеранів

Корисним для України являється вдосконалення ветеранського соціального забезпечення через створення комплексної допомоги сім'ям ветерана. Так в США функціонує "Система сімейної готовності" - мережа агентств, програм, надавачів послуг. Метою такої системи являється підвищення сімейної готовності, якості життя військовослужбовців та членів їхніх сімей. Система сімейної готовності складається з численних організацій, які надають різноманітні послуги; деякі з цих організацій є частиною Міністерства оборони, а інші функціонують на державному чи місцевому рівні. У програмах Служби військової спільноти передбачено надання таких послуг: допомога при мобілізації та облаштуванні; управління

особистими фінансами; послуги з навчання та працевлаштування для подружжя; виховання проблем сім'ї; кризова допомога сім'ї; послуги із запобігання домашньому насильству та реагування на нього; послуги із запобігання жорсткому поводженню з дітьми та реагування на нього; підтримка молодих батьків; підтримка сімей з особливими потребами, інформація та керівництво за запитом. Кожна програма розроблена таким чином, щоб бути стандартизованою, вона усуває повторне надання послуг і вимірює ефективність обслуговування.

В США успішно функціонує програма допомоги військовим: «Програма захисту сім'ї» (U.S. Army Family Advocacy Program (FAP) та «Мобілізаційна допомога» (Mobilization Assistance) направлені на допомогу солдатам і їхнім родинам долати виклики військового способу життя. «Послуги в межах програми передбачають проведення семінарів, практикумів, консультування та інтервенції, спрямовані на зміцнення сім'ї військовика, підвищення стійкості стосунків та покращення якості сімейного життя. Програма також орієнтована на допомогу військовим та їхнім сім'ям у подоланні складних проблем, пов'язаних із домашнім насильством та жорстоким поводженням з дітьми (профілактика, просвіта, розслідування, втручання та лікування)» [68].

«Центр допомоги солдатам та їхнім сім'ям (Soldier and Family Assistance Center)– універсальний центр допомоги, який функціонує зазвичай у місцях розташування військових баз. Послуги, які надаються в центрах SFAC: інформаційно-довідкова допомога; військово-кадрові послуги (допомога щодо військової документації та інформації, ідентифікаційних карток та управління документами, якщо такі є); допомога щодо планів на освіту, перевірки пільг, підтримки освіти членів сім'ї та іншої інформації, що сприяє кар'єрі; допомога під час перехідного періоду (переходу від військової до цивільної служби); фінансове консультування (управління кредитами, розроблення бюджету); надзвичайна фінансова допомога у вигляді позик або грантів, а також грошова допомога для здобуття вищої

освіти дітьми, які перебувають на утриманні. Центр також надає членам сім'ї інформацію з питань залежностей та рекомендує фахівців; координує правові та пасторальні послуги; допомагає з пошуком ресурсів для проживання членів сім'ї; сприяє доступу до всіх дитячих, молодіжних та шкільних програм, включно з будинками спортивного та сімейного догляду за дитиною; здійснює координацію взаємодії з армією, Національною гвардією, державними та місцевими органами. Послуги в центрі SFAC (Soldies & Family Assistance Center) надаються за ID-картою як військовим, які проходять дійсну військову службу, так і ветеранам. Якщо ветеран або військовослужбовець перебуває за межами міста, цією картою може скористатися його дружина» [68].

Цікавим досвідом являється включення онлайн-освітних ресурсів в систему підтримки сімей військових у США. Так, розроблено серію довідників Operation READY для різних аудиторій: “Діти і розгортання”, “Військовий і сім'я під час розгортання”, “Довідник з возз'єднання та реінтеграції”, “Довідник для центрів допомоги військовим сім'ям” та ін. [68].

Житлову проблему ветеранів в Великобританії вирішує Служба з надання житлових послуг, яка реалізує послуги з пошуку короткотермінового житла (Cotswold Services) та допомогу по отриманню цивільного житла (Консультативна служба з питань житлово-комунального господарства). Якщо Центр Cotswold Services допомагає з отриманням короткотермінового сімейного житла то послуги з пошуку постійного цивільного житла надає Консультативна служба з питань житлово-комунального господарства – координаційний центр Міністерства оборони, який надає службовому персоналу та його утриманцям інформацію про цивільне житло для тих, хто бажає переїхати до цивільного житла на будь-якому етапі своєї кар'єри, а також для тих, хто переселяється, щоб полегшити перехід до цивільного життя.

З 2011-го року в Британії впроваджують систему підтримки військовослужбовців та ветеранів на рівні громад, яка називається Armed

Forces Covenant (Угода про Збройні сили, далі – Угода), Ministry of Defence (2019). Угода передбачає взаємодію уряду, бізнесу, місцевої влади, благодійних організацій та громадськості і стосується передусім основних сфер, таких як житлове будівництво, освіта і послуги для дітей, охорона здоров'я та зайнятість. Міністерством оборони та Асоціацією місцевого самоврядування запропоновано інструментарій та основну інфраструктуру реалізації Угоди. З моменту, коли було започатковано укладання Угоди, кожен місцевий орган влади в материковій частині Великої Британії підписав “угоду про партнерство” з їхніми місцевими збройними силами [80]. .

Forces Champion’). Роль “чемпіона” часто полягає в тому, щоб підтвердити, що місцева влада виконує свої зобов’язання перед громадою збройних сил і будь-які проблеми можуть бути розв’язані.

Для реалізації ініціатив, спрямованих на військову спільноту, в межах громад функціонує державна система грантової підтримки (Armed Forces Covenant: Local Grants – Місцеві гранти Угоди про Збройні сили, які надає Фонд Угоди). Фонд Угоди щорічно виділяє 10 млн фунтів стерлінгів на реалізацію місцевих проєктів, які забезпечують реальні потреби військовослужбовців (у тому числі ветеранів) та їхніх сімей. Також один раз на рік проводиться форум для обміну досвідом та консультацій між представниками Міністерства оборони, Асоціацією місцевого самоврядування та представниками місцевих громад для представлення ініціатив, реалізованих місцевими громадами [68].

В США великого значення приділяють освіті ветеранів, заохочують до навчання та розвитку. Ще за правління Франкліна Рузвельта у 1944 році, було видано закон "Про реабілітацію військових" (G.I. Bill), де зазначалося, що ветерани зможуть отримати цільову оплату навчання. Направлення ветеранів на навчання суттєво знизило рівень безробіття.

«Майже половина з 16 мільйонів ветеранів до липня 1956 року отримали освіту або перепідготовку. За 50 років кількість американців із науковим ступенем зросла майже на 20%» [63].

Було очевидно, що навчання сприяло, по-перше, підвищенню професійного рівня, а по-друге, зменшилась кількість людей, які б претендували на низькокваліфіковану роботу збільшенню тривалості їхньої роботи. В результаті ринок праці міг уникнути краху після 2 світової війни. В 60-ті на рівні проходило стимулювання отримання ветеранами позик на житло з низьким відсотком. «До 1955 року вони отримали 4,3 мільйона житлових позик, загальною сумою \$33 мільярди, викупили 20% усіх нових будинків, збудованих після війни. Це, своєю чергою, суттєво пожвавило усі сфери економіки» [63].

У 2022 році США витратили 400 мільйонів доларів на навчання ветеранів. У багатьох університетах є класи, призначені для ветеранів, і освіта орієнтована насамперед на суспільство. Наприклад, Колумбійський університет займається наданням освітніх можливостей ветеранам і посідає друге місце за кількістю можливостей. Певною мірою між університетами існує конкуренція за це. Ветерани не є соціальним тягарем. У штатах виділили ресурси на створення програм, які б допомогли бійцям розвинути свої здібності, а роботодавцям — знайти працівників або спеціалістів із винятковими здібностями.

По-перше, Департамент праці розробив The Transition Assistance Program (TAP) – Програму допомоги переходу. Ветерани, які завершують службу або виходять на пенсію протягом 180 днів, повинні пройти 3-денне навчання, яке допоможе їм знайти роботу. Ця підготовка сприяє використанню військового досвіду в цивільних професіях. Крім того, держава надає преференції підприємствам, які наймають ветеранів. Великі організації, такі як Amazon, мають цілі підрозділи, які займаються працевлаштуванням ветеранів. Компанії борються за ветеранів. Компанії, які хочуть отримувати держзамовлення, мають працевлаштовувати ветеранів. Цю процедуру контролює Департамент праці, яке запобігає фіктивному працевлаштуванню осіб. Ще одним важливим аспектом є підтримка дружин чи чоловіків ветеранів. Зрештою, деякі люди можуть відмовити в проектах

або завданнях, їхня головна турбота про добробут сім'ї. В Америці існують програми, які підтримують малий та середній бізнес, що належить сім'ям ветеранів. Уряд сприяє працевлаштуванню ветеранів, а також пільгам і преференціям, компанії також можуть отримати Почесну медаль HIRE Vets. Платинова нагорода присуджується компаніям, у яких працює близько 85% співробітників, а золота надається тим, які залучили принаймні 75% ветеранів. Поточна місія України – розробити концепцію, якою буде програма захисту прав ветеранів. Тому зараз в Україні триває процес розвитку соціальної політики щодо ветеранів.

В Збройних силах США існує велика потреба в роботі соціальних працівників з військовими, ветеранами та їхніми родинami. Унікальні виклики та можливості кожної ланки Збройних сил США дають можливість допомогти цій спільноті в певному обсязі чи то через соціальні послуги, психотерапію для психічного та поведінкового здоров'я, надання житла, координацію допомоги або безліч інших послуг. Американська армія, військово-морський флот, військово-повітряні сили та морські піхотинці користуються послугами військових і цивільних соціальних працівників для надання соціальних послуг і підтримки кризових втручань. Деякі цивільні, військові, соціальні працівники допомагають членам військової служби і ветеранам через приватну практику, а інші працюють у ветеранських службових організаціях або інших військових агентствах. Соціальні працівники, які працюють на базі, на місцях і у військових лікарнях, допомагають пораненим особам пристосуватися до травм і реінтегруватися у військове або цивільне життя. Вони також допомагають клієнтам упоратися із широким спектром психологічних і соціальних проблем. А що стосується роботи із членами служби, військові соціальні працівники надають загальну підтримку сім'ям військовослужбовців активної служби. Соціальні працівники є важливими постачальниками послуг для членів служби, ветеранів та їхніх сімей. Департамент у справах ветеранів Сполучених Штатів є найбільшим роботодавцем соціальних працівників у США.

Сьогодні соціальні працівники пропонують різноманітні послуги для ветеранів та їхніх сімей, включаючи навігацію ресурсів, кризові втручання, юридичну допомогу, допомогу в інтересах і терапію психічного здоров'я для таких станів, як депресія, посттравматичні стресові розлади (ПТСР), алкоголізм і наркоманія.

Впровадження міжнародного досвіду у соціальне забезпечення ветеранів є важливим елементом для підвищення ефективності та розвитку системи соціального захисту в Україні. Зокрема, можна вивчати та адаптувати найкращі практики із країн, які мають успішний досвід у цій сфері, щоб впроваджувати ефективні інструменти та програми соціальної підтримки.

Крім того, співпраця з міжнародними партнерами дозволяє обмінюватися досвідом та знаннями у сфері соціальної безпеки, що сприяє розширенню можливостей для розвитку національної системи соціального захисту. Такий підхід дозволяє не лише вдосконалювати існуючі програми, а й розробляти нові стратегії та механізми, які враховують міжнародний досвід та найкращі світові практики у сфері соціального захисту населення.

Дослідник І. Загоруй вважає, що «для удосконалення системи захисту ветеранів в Україні необхідно впровадити комплексний підхід, який вимагає внесення змін в чинне законодавство, як-то, доповнення переліком послуг до розділу III Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту». Процедура реалізації послуг для ветеранів має бути чітко визначена Урядом. Для уникнення суперечностей та дублювання найкраще було б звести в єдину систему нормативно-правові акти, що стосуються прав і гарантій соціального захисту ветеранів війни» [81].

Розробка стратегії забезпечення соціальної безпеки є важливим кроком у зміцненні соціального захисту населення та стабілізації суспільства. Цей процес вимагає комплексного підходу, що включає в себе аналіз сучасних викликів та потреб громадян, розробку конкретних стратегічних напрямів дій та визначення механізмів їх впровадження. Важливо також враховувати

міжнародний досвід та кращі практики з інших країн для ефективного досягнення поставлених цілей у покращенні якості життя населення і забезпеченні його соціальної безпеки. Необхідно залучати широке коло зацікавлених сторін та експертів для обговорення та вдосконалення стратегії з метою забезпечення її ефективного впровадження та досягнення позитивних результатів для суспільства. Оскільки ветерани стануть потужним ресурсом у громаді, вкрай важливо розглядати розвиток громади, зокрема, і через потенціал ветерана. Громада має бути готовою до зустрічі з ветеранами, а тому доцільно вже зараз розпочинати стратегування цих процесів, проте, з дотриманням обов'язкових принципів “нічого для ветерана без ветерана”, соціальна підтримка на основі індивідуальних потреб, у фокусі уваги не лише ветеран, а і його сім'я. Окрім того, важливим аспектом є формування спроможної самозарадної громади, де якісно побудована система взаємної підтримки та волонтерства через, наприклад, формування спільноти ветеранів - волонтерів, проведення груп взаємної підтримки ветеранів, навчання з волонтерства, навчання щодо самодіагностики, самопомоги, реагування на надзвичайну / кризову ситуацію тощо, що сприятиме покращенню згуртованості в громаді, швидкій інтеграції та адаптація ветеранів, зміцнить волонтерський рух, підвищить соціальну спроможність та стресостійкість населення.

Оптимізація та покращення функціонування механізму ветеранської політики в Україні сприятиме, подальша цифровізація послуг, удосконалення електронних кабінетів ветеранів війни, фахівців із супроводу, електронних сервісів подання заяв, отримання рекомендацій та контролю за станом подання. Крім того, вигідно використовувати сучасні технології (наприклад, блокчейн для збереження особистої інформації, штучний інтелект для аналізу вподобань ветеранів) у наданні послуг цим особам. Це дозволить створити комплексну ефективну систему допомоги ветеранам війни, вирішити їхні проблеми та зберегти гідний рівень добробуту.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження теоретичних і практичних проблем соціального забезпечення ветеранів в Україні у контексті вивчення світового досвіду зроблені наступні висновки.

1. Сутність соціального забезпечення полягає в підтримці стабільності, взаємодії, та сприятливого середовища для реалізації потреб та інтересів кожного члена суспільства. Соціальне забезпечення ветеранів можемо охарактеризувати як комплекс заходів держави та громад щодо поліпшення умов життя ветеранів та членів їх родин, метою якого є запобігання порушенню їх конституційних прав та підтримці рівня соціальної безпеки захищеності, можливість протидії зовнішнім та внутрішнім соціальним ризикам.

2. Проаналізовані нами основні напрямлення до дослідження соціального забезпечення в сфері ветеранської політики дозволяють враховувати різноманітність соціальних чинників та розвивати науково обґрунтовані підходи до забезпечення адаптації та стабілізації ветеранів під час війни і в подальшому післявоєнному часі.

Власне, ми лише зараз, на третьому році повномасштабного вторгнення, спостерігаємо трансформації та перехід від радянського соцзахисту до адресної соціальної допомоги воїнам і ветеранам. Необхідно також оновити та модернізувати державну політику соціального захисту ветеранів.

3. Загалом на сьогоднішній день питання соціального та правового захисту військовослужбовців та членів їх сімей регулюються більш ніж 150 законами та підзаконними нормативно-правовими актами. Враховуючи реалії сьогодення, вимоги та існуючі виклики, законодавство про соціальний і правовий захист ветеранів зазнає постійного оновлення та доповнення.

Однак, в Україні на сьогоднішній день не існує єдиного нормативно-правового комплексу, який би врегульовував усі напрями соціального

захисту населення. Визване це, в першу чергу, відсутністю Соціального кодексу, який би вмещав всі питання нормативно-правового забезпечення соціальної сфери.

В Україні розроблена та розвинена законодавча та інституційна база соціального захисту військовослужбовців, вона передбачає комплексний пакет заходів та пільг для повернення військовослужбовців до цивільного життя, медичної реабілітації та вдячності за службу Україні та українському народу.

Законодавство, яке регулює ветеранську політику держави, має бути повністю змінено та інкорпоровано в діючі закони з урахуванням правових засад, які впливають із збройної агресії Російської Федерації та збільшення кількості учасників конфлікту між Україною та Росією, які потребують державної допомоги. У цьому контексті першочерговим кроком є законодавче оновлення, перегляд принципів (основних основ) державної політики щодо ветеранів, що є основою будь-яких наступних прав.

4. Ветеранська політики має потенційний вплив на відновлення людського капіталу. Одним із наслідків прямої та гібридної війни Росії проти України є катастрофічне загострення демографічної кризи в Україні, послаблення людського капіталу, брак трудових ресурсів. Ветеранські політики є складовою всіх програм, орієнтованих на відновлення людського капіталу України. Ветеранські політики у частині реінтеграції всіх складових, спрямовані на посилення економічної стійкості та соціальної стабільності суспільства. Відновлення функціональності у процесі реабілітації є базовим принципом ефективної соціально-економічної реінтеграції різної цільової аудиторії ветеранських політик. Наслідком вдалої ветеранської політики являється об'єднання суспільства довкола образу ветерана. Парадигма російсько-української війни знаходиться в контексті існування самої української нації. Ветерани є носіями сучасних соціокультурних цінностей української нації.

5. Україна зазнає великих труднощів і викликів у сфері соціальної безпеки, які включають економічну нестабільність, високий рівень безробіття, низькі доходи населення та недостатність соціального захисту. Подальше загострення внутрішніх конфліктів, зокрема на сході країни, також становить серйозну загрозу для соціальної стабільності та безпеки громадян. Ці загрози вимагають комплексних та ефективних заходів з боку уряду, суспільства та міжнародних партнерів для забезпечення соціальної стабільності та покращення якості життя населення. Продуктивний діалог, зусилля з миротворення та економічного відновлення, а також підвищення рівня соціального захисту є ключовими напрямками подолання цих викликів і зміцнення соціальної безпеки в Україні.

6. Держава повинна раціонально використовувати бюджетні кошти, що є можливим за допомогою відходу від пільг до послуг, які сприяють реінтеграції. Такі послуги насамперед повинні отримувати особи, які дійсно потребують визначеної допомоги й така потреба в них виникла саме через їхню або членів їхньої сім'ї участь у бойових діях. Так, стає очевидним, що наразі бюджетні кошти розподіляються нераціонально, бо вони спрямовуються більше на ті гарантії, які не сприяють реінтеграції, і менше на ті, які є основними каталізаторами на шляху до економічної самостійності ветеранів. З огляду на вказані вище принципи та прогнозовану статистику, кошти, які наразі спрямовані на виплату до 5 травня (Дня Незалежності), доцільно перенаправити на більш корисні послуги, зокрема ті, які будуть включені до системи переходу.

7. Впровадження міжнародного досвіду у забезпеченні соціального захисту ветеранів є ключовим напрямом для підвищення ефективності системи соціального захисту в Україні. Врахування найкращих практик з інших країн дозволяє уникнути дублювання помилок та швидше досягти позитивних результатів у покращенні умов життя громадян. Міжнародний досвід дозволяє адаптувати ефективні стратегії та інструменти, які допомагають зменшити соціальні ризики та підвищити якість соціальної

підтримки населення. Такий підхід є перспективним для української системи соціального захисту, оскільки він сприяє вдосконаленню інструментів та програм, а також підвищує ефективність використання державних ресурсів у цій сфері. Залучення міжнародного досвіду також сприяє розширенню горизонтів для українських фахівців та експертів, що дозволяє навчатися від кращих та забезпечує зміцнення міжнародних партнерств у галузі соціальної безпеки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів схвалив низку рекомендацій органам влади стосовно забезпечення підтримки ветеранів - учасників бойових дій у післявоєнний період https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/234988.html?fbclid=IwAR0KfYwIbAxZ0kfTFsxyzOHfqMk5MlrvnQDIWSq7dc3VHPuXNRMExnNbk83Y
2. Лапутіна: Ветеран, який повертається з перемогою, має бути рушієм позитивних змін у країні <https://interfax.com.ua/news/interview/830543.html>
3. Конституція України: офіц. текст К.: 1996, № 30, ст. 141. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 20.11.2024 р.).
4. Єрмоловська О. Ю. Соціальний захист як фактор стабілізації життєвого рівня населення в умовах трансформаційної економіки / О.Ю. Єрмоловська: Автореф. дис. ... канд. екон. наук. – Х., - 1996. – 21 с.
5. Лопушняк Г. С. Соціальний захист населення: теоретична концептуалізація та особливості державного управління. *Теорія та практика державного управління*. 2011. Вип. 2 (33). С. 277–284.
6. Огінська А. Ю. Соціальний захист населення та фінансовий механізм його реалізації: теоретико-концептуальний зріз. *Економіка та держава*. 2018. №4. С. 131-136. URL.: <http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4046&i=26>
7. Постанова КМУ № 1175 від 27 грудня 2018 р. «Деякі питання Міністерства у справах ветеранів». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1175-2018-%D0%B>
8. Закон України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” №2011-ХІІ від 20 грудня 1991 р. [Електронний ресурс]. – URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2011-12>.

9. Митько, Я. В. Особливості правового регулювання соціального захисту учасників бойових дій: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05 / Я. В. Митько; МВС України, Харк. нац. ун-т внутр. справ. - Харків, 2019. - 29 с.

10. Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту: Закон України від 22.10.1993 № 3551-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>

11. «Про внесення змін до Закону України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» : Закон України від 24.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3551-12#Text>

12. Гнатковський Д. А. Принципи формування державної ветеранської політики в Україні. *Юридична наука в сучасному суспільстві*. № 24-25 черв. 2022 р. С. 55. URL: <https://molodyivchenyi.ua/omp/index.php/conference/catalog/download/6/51/119-1?inline=1>.

13. Мозальов В. Є., Салій І. Ю. Соціальне забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України в умовах збройної агресії Російської Федерації. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. № 5 (69). С. 110–115.

14. Сайнецький О. П. Зміст та особливості соціального забезпечення військовослужбовців як правового явища. *Митна справа*. 2013. № 5 (89). С. 204-209.

15. Пасіка С. П. Адміністративно-правове регулювання соціального забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юридичних наук: спец. 12.00.07 адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право / С.П. Пасіка. – Запоріжжя. – 2011. – 21 с.

16. Цюкало Л. В. Соціальне забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та його суть. *Ефективна економіка*. № 7, 2017. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5696>

17. Maliuha Lesia. The Main Forms And Methods Of Social Protection For Military Personnel. *University Scientific Notes*. 2023. 5 (95): 82-94.
18. Titmuss R. Social Policy: An Introduction. Allen & Unwin, 1974. 160 p.
19. Свидрук І.І., Сидорчук О.Г. Оцінювання рівня соціальної безпеки та її відновлення в Україні. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету*, 2024. URL: <http://journals-lute.lviv.ua/index.php/visnyk-econom/article/view/1540>
20. Линдюк, С. Теоретичні інтерпретації концепту «соціальна безпека» в українському науковому дискурсі. *Науковий вісник: Державне управління*, (1(11)), 2022. с. 92–113. URL: [https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1\(11\)-92-113](https://doi.org/10.33269/2618-0065-2022-1(11)-92-113).
21. Security threats index. URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/security_threats_index/Europe/ (дата звернення: 18.11.2024)
22. Refugees and displaced persons index. URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/refugees_displaced_persons_index/ (дата звернення: 18.11.2024)
23. Соціальні політики щодо ветеранів, людей з інвалідністю та пенсіонерів. URL: <https://uareforms.org/pages/new-page-657>
24. Коленіченко Т. І., Чичкань А.О. Особливості адаптації учасника бойових дій до умов сучасного соціуму. In: *The 2 nd International scientific and practical conference “Priority directions of science and technology development”*(October 25-27, 2020) SPC “Sci-conf. com. ua”, Kyiv, Ukraine. 2020. 1017 p. 2020. p. 618.
25. Словничок для правильного розуміння. Життя після АТО: веб-сайт URL: <http://life-after-ato.com.ua/post/235>
26. Семигіна Т. В., Столярик О. Ю. «Забудуть вас, як афганців»: оцінка системи соціальної підтримки ветеранів російсько-української війни.

Соціальна робота та освіта. 2023. Т. 10, № 4. С. 503–518. URL: <https://journals.uran.ua/swe/article/view/296688>.

27. VII Міжнародний форум ветеранів: представлено діяльність Українського ветеранського фонду. URL: <https://veteranfund.com.ua/2024/08/25/vii-mizhnarodnyy-forum-veteraniv-predstavleno-diialnist-ukrainskoho-veteranskoho-fondu/>

28. Ветеранський простір: Інструкція з експлуатації URL: ukrinform.ua/rubric-politics/3938454-veteranskij-prostir-instrukcia-z-eksplyuatacii.html

29. Василенко Л., Лавренюк В., Мокрій Ю. Біла книга “Аналіз системи державної підтримки ветеранів та їх сімей в Україні”. ГО "Юрид. сот.", 2018. 105 с. URL: <https://legal100.org.ua/wp-content/uploads/2019/06/Bila-KnygaLegal100.pdf>

30. Прес-служба Апарату Верховної Ради України. Соціальна політика: Україна використовує кращий міжнародний досвід організації та функціонування ветеранської патронатної служби. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/243677

31. Замула Світлана. Пріоритетні напрями вдосконалення ветеранської політики в Україні. Магістерська робота (281 «Публічне управління та адміністрування»). Український католицький університет. Кафедра державного управління. Львів: УКУ 2024, 94 с

32. Микитюк, Д. Ю. (2021). Адміністративно-правове забезпечення статусу учасника бойових дій на сході України (PhD, інститут держави і права імені В. М. Корецького Національна академія наук України). URL: <http://idpnan.org.ua/files/2022/mikityuk-d.yu.-administrativno-pravovezabezpechennya-statusu-uchasnika-boyovih-diy-na-shodi-ukrayini.pdf>

33. Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні: Закон України № 875-ХІІ (2022) (Україна). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/875-12#Text>

34. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-XII : станом на 19 листоп. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2011-12#Text>

35. Про поліпшення матеріального становища учасників бойових дій та інвалідів війни: Закон України від 16.03.2004 № 1603-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1603-15#Text>

36. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб: Закон України від від 09.04.1992 № 2262-XII <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2262-12#Text>

37. Про внесення змін до деяких законів України щодо уточнення нормативів визначення категорій осіб, визнаних ветеранами війни, та членів сімей загиблих захисників України, надання їм соціальних гарантій: Закон України від 15 березня 2022 року № 2121-IX <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-20#Text>

38. Спицька К. Правові засади соціального захисту учасників бойових дій в Україні. *Юридичний вісник*. (2022). (2), 171–181. doi:10.32837/yuv.v0i238.2336

39. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану : Постанова Каб. Міністрів України від 28.02.2022 р. № 168 : станом на 18 жовт. 2022 р. 3. 4. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-%D0%BF#Text>

40. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: www.ukrstat.gov.ua(дата звернення: 24.12.2024)

41. Саричев В. Гапеева О. Бикова А. Аналіз ефективності економічної політики України щодо забезпечення економічної безпеки: проблеми та перспективи. *Наукові інновації та передові технології*, 2023. 14 (28).

42. Верховод І. Напрями аналізу соціальної сфери України в сучасних умовах. *Економічний простір*. 2024.191. с. 205-210. URL: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/191-33>

43. Чалюк Ю. «WARSTATE» І «WELFARE STATE»: конфлікт чи синергія воєнної стратегії та соціальної безпеки України. *Сталий розвиток економіки*, (2024). (1(48), 309-320. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-43>

44. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua>

45. Офіційний сайт Пенсійного фонду України. <https://www.pfu.gov.ua/statystyka/>

46. Кирильчук , О., Мельник, Т. Економіка України у період воєнного стану. *Економіка та суспільство* 2024. (59), URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-120>.

47. Демко І. І. Швець В.І. Аналіз рівня безробіття України. In: The 5 th International scientific and practical conference “*Innovative development of science, technology and education*”(February 15-17, 2024) Perfect Publishing, Vancouver, Canada. 2024. 610 p. 2024. p. 521. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/58833/1/INNOVATIVE-DEVELOPMENT-OF-SCIENCE-TECHNOLOGY-AND-EDUCATION-15-17.02.24.pdf#page=521>

48. Інформація. URL: <https://t.me/militarymediacenter/3768>

49. Офіційний сайт Міністерства у справах ветеранів. URL: <https://mva.gov.ua/pro-ediniy-derzhavniy-reestr-veteraniv-viyni-edrvv>

50. В Україні налічується 3 мільйони людей з інвалідністю. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3763345-v-ukraini-nalichuetsa-3-miljoni-ludej-z-invalidnistu-zolnovic.html>

51. Офіційний сайт Державної служби зайнятості України. Про службу. URL: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/pro-sluzhbu>

52. Образ ветеранів в українському суспільстві. URL: https://veteranfund.com.ua/wpcontent/uploads/2024/12/RG_UA_Veterans_1000_UA_122024_press.pdf?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR0QHk0GTDkKA1cSrBY3N3DMjZhV26DBDqE2AsYesONS1gROIwcKQIYj0N4_aem_CoDoeyBrmhSsYQgzLZRNwQ

53. Портрет ветерану. Блок “Потреби ветеранів”
<https://veteranfund.com.ua/doc/6-12-02-23.pdf>

54. Ключові результати перших 100 днів роботи команди Мінветеранів: важливі рішення, нові сервіси та програми URL: https://mva.gov.ua/presenter/category/86-novini/kluchovi-rezultati-pershih-100-dniv-roboti-komandi-minveteraniv-vazhlivi-rishennya-novi-servisi-ta-programi?fbclid=IwZXh0bgNhZW0CMTEAAR22TzYizGdKEV1T5EZNcey4xEYhFCsJETr6kBFtz-Nw0ThynrsPBubDXIU_aem_vTij96zOj1bHsR9hIQhpcw

55. Ломоносова Н., Хелашвілі А., Назаренко Ю. Соціальні послуги для ветеранів та ветеранок у громадах: виклики та перспективи. 2024. 130 с. Cedos. URL: https://cedos.org.ua/wp-content/uploads/soczposlugy_digital.pdf.

56. Максим Шмега Інструменти реабілітації ветеранів російсько-української війни: досвід, виклики та перспективи
<https://sci.ldubgd.edu.ua/bitstream/123456789/15035/1/206-Book%20Manuscript-677-1-10-20241129.pdf>

57. Загоруй І. С. Соціальна політика України щодо ветеранів війни: перспективи реінтеграції в цивільне життя / І. С. Загоруй, Л. М. Загоруй // Правове забезпечення професійної адаптації та права на підприємницьку діяльність ветеранів війни: збірник наукових праць НДІ ПЗІР НАПрН України за матеріалами І-го круглого столу 31 трав. 2024 р. – Харків : НДІ ПЗІР НАПрН України, 2024. – 137 с. – С. 65–71. – ISBN 978-617-7806-52-2

58. Український ветеранський фонд: звіт роботи за 2024 рік. URL: <https://veteranfund.com.ua/newsukr/ukrainskii-veteranskii-fond-zvit-roboti-za-2024-rik/>

59. Костишин Е., Шевців Ю. Особливості реалізації політики ветеранського розвитку в Україні. *Публічне управління та соціальна робота*. 2023. № 2. С. 19–24. URL: <https://journal.ldubgd.edu.ua/index.php/soc/article/view/2653/2544>
60. Соціальні політики щодо ветеранів, людей з інвалідністю та пенсіонерів. URL: <https://uareforms.org/pages/new-page-657>
61. Воробйова Г. В.; Зозуля С. С. Зарубіжні тренди соціальної політики захисту ветеранів. *Актуальні проблеми політики*. 2021. Вип. 68. http://app.nuoua.od.ua/archive/68_2021/68-2021.pdf#page=900
62. The changing face of America's veteran population <https://www.pewresearch.org/short-reads/2023/11/08/the-changing-face-of-americas-veteran-population/>
63. Н. Калмикова Як у США дбають про своїх ветеранів і чого може навчитися Україна. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2023/04/21/699365/>
64. Americans are Viewing Veterans All Wrong. URL: <https://news.va.gov/16011/americans-are-viewing-veterans-all-wrong/>
65. Koshgarian L., Lusuegro A., Siddique A. The Warfare State: How Funding for Militarism Compromises Our Welfa. URL: <https://ips-dc.org/wp-content/uploads/2023/05/NPP-Warfare-State-2023-report.pdf>
66. Чалюк, Ю. «WARSTATE» І «WELFARE STATE»: КОНФЛІКТ ЧИ СИНЕРГІЯ ВОЄННОЇ СТРАТЕГІЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ. *Сталий розвиток економіки* (2024). (1(48), 309-320. <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-48-43>
67. Аналітичне дослідження УВФ. URL: <https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/doc/report-2024.pdf>
68. Дідик Н. Ф. Система роботи із сім'ями військовослужбовців: порівняльний аналіз досвіду США, Канади, Великої Британії. *Наукові студії із соціальної та політичної психології*. 2019. Т. 44, № 47. С. 37–51.
69. Уряд запусив стратегічний проєкт Мінветеранів переходу від військової служби до цивільного життя. URL:

<https://mva.gov.ua/ua/news/uryad-zapustiv-strategichnij-proyekt-minveteraniv-perehodu-vid-vijskovoyi-sluzhbi-do-civilnogo-zhittya>.

70. Деякі питання впровадження діяльності служб супроводу військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу служби цивільного захисту, поліцейських та членів їх сімей: Постанова КМУ від 20.06.2024 р. № 948. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/948-2024-%D0%BF#Text>

71. Про Державний бюджет на 2024 р. [Електронний ресурс]: Закон України від 09.11.2023 No 3460-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-20#Text>

72. Про затвердження Порядку та умов надання у 2024 році субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення інституту помічника ветерана в системі переходу від військової служби до цивільного життя та окремі заходи з підтримки осіб, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України [Постанова КМУ від 05 липня 2024 р. № 779. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennia-poriadku-ta-umov-nadannia-u-2024-rotsi-subventsii-z-derzhavnoho-biudzhetu-mistsevym-biudzheta-na-zabezpechennia-instytutu-pomichnyka-veterana-i050724-779>.

73. Професійний стандарт «Фахівець із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб»: Наказ Міністерства у справах ветеранів України від 09.04.2024 р. № 111. URL: https://register.nqa.gov.ua/uploads/0/604-profesijnij_standart_10_04_2024_do_nakazu_111.pdf

74. Постанова Кабінету Міністрів України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1205-2024-п#Text>,

75. Костишин Е. І., Хамуляк Т. Новації щодо здійснення соціального супроводу військовослужбовців, ветеранів війни в Україні. 2024. Соціальна робота: становлення, перспективи, розвиток. Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів, курсантів та молодих вчених, 15

листопада 2024 р.; [за ред.: Нагірняка М.Я.]. Львів :ЛДУ БЖД, 2024. 118 с. с. 42-48.

76. За ініціативи Мінветеранів сім'ї полонених або зниклих безвісти ветеранів зможуть користуватися їхніми пільгами URL: <https://mva.gov.ua/prescenter/category/86-novini/za-initsiativi-minveteraniv-simi-polonениh-abo-zniklih-bezvisti-veteraniv-zmozhut-koristuvatisya-ihnimi-pilgami>

77. На платформі е-Ветеран можна подати заяву до фахівця із супроводу ветеранів війни та демобілізованих осіб. URL: <https://mva.gov.ua/prescenter/category/86-novini/na-platformi-e-veteran-mozhna-podati-zayavu-do-fahivtsya-iz-suprovodu-veteraniv-viyni-ta-demobilizovanih-osib>

78. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо формування комплексної та справедливої соціальної підтримки (виплат та послуг) для осіб, в яких обмежена працездатність, зокрема осіб з інвалідністю. URL:<https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/45246>

79. Оцінка ситуації в країні, довіра до соціальних інститутів, політиків, посадовців та громадських діячів, ставлення до виборів, віра в перемогу (червень 2024р.) URL:<https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-sytuatsii-v-kraini-dovira-do-sotsialnykh-instytutiv-politykiv-posadovtsiv-ta-gromadskykh-diiachiv-stavlennia-do-vyboriv-vira-v-peremogu-cherven-2024r>

80. Воробйова Г. В., Зозуля С. С. Зарубіжні тренди соціальної політики захисту ветеранів. *Актуальні проблеми політики*. 2021. № 68. С. 90–93. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/68_2021/16.pdf.

81. Загоруй І.С. Соціальна політика України щодо ветеранів війни: перспективи реінтеграції в цивільне життя. URL: <https://openarchive.nure.ua/server/api/core/bitstreams/7c5478b8-49d3-4f23-ae9b-63ccadab1661/content>

ДОДАТКИ

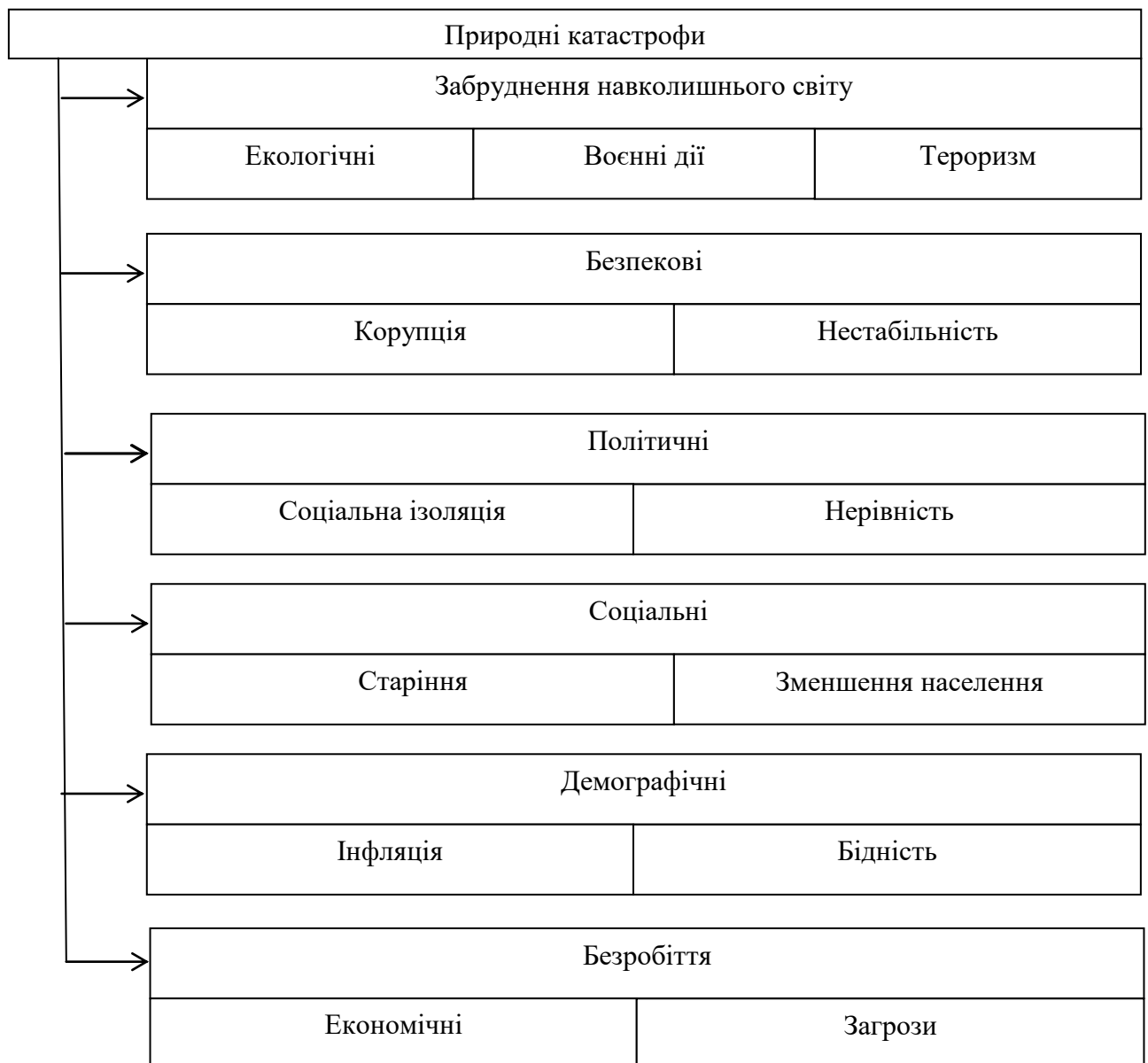

Рис. 2.3. Основні загрози соціальній безпеці в Україні.

Джерело: складено на основі [20].

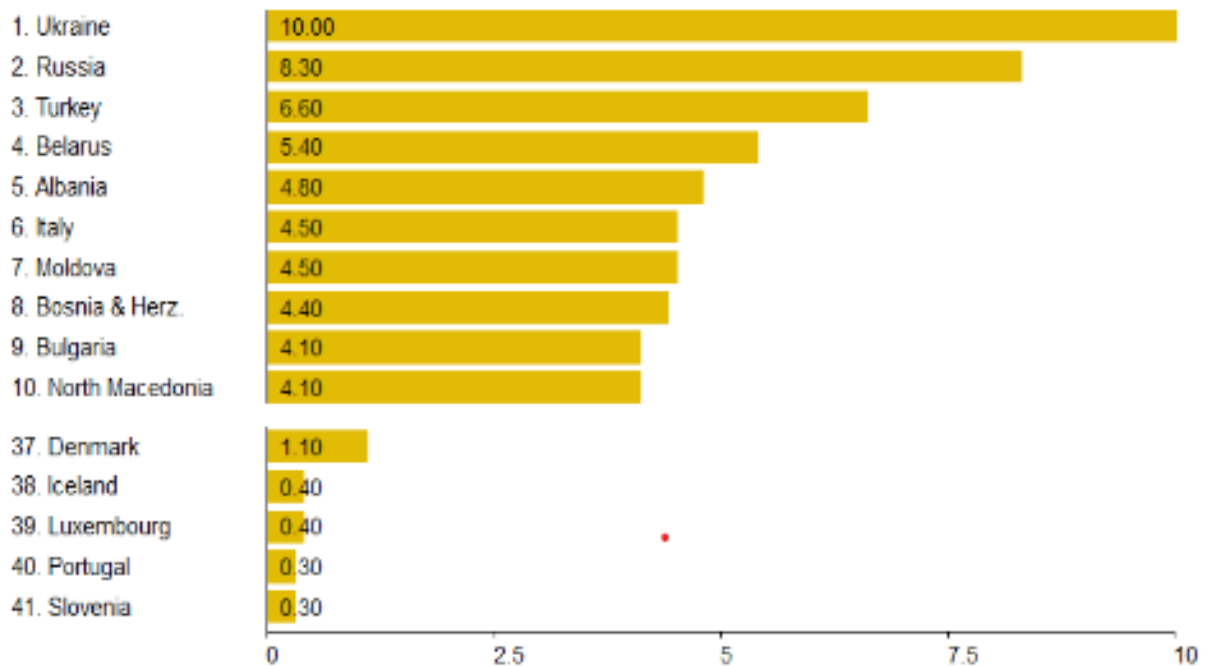

Рис. Рейтинг Індексу загроз у 2023 році

Джерело: Security threats index. URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/security_threats_index/Europe/

Countries ▲▼	Security threats index, 2024 ▲▼	Global rank ▲▼	Available data ▲▼
Ukraine	9.7	1	2007 - 2024
Russia	8.6	2	2007 - 2024
Turkey	6.3	3	2007 - 2024
Belarus	5.9	4	2007 - 2024
Italy	4.6	5	2007 - 2024
Albania	4.5	6	2007 - 2024
Serbia	4.4	7	2007 - 2024
Moldova	4.2	8	2007 - 2024
Bosnia & Herz.	4.1	9	2007 - 2024
Bulgaria	3.8	10	2007 - 2024
North Macedonia	3.8	11	2007 - 2024
Greece	3.1	12	2007 - 2024
Cyprus	2.9	13	2007 - 2024
UK	2.9	14	2007 - 2024
France	2.8	15	2007 - 2024
Spain	2.7	16	2007 - 2024
Belgium	2.6	17	2007 - 2024
Germany	2.6	18	2007 - 2024
Lithuania	1.9	19	2007 - 2024

Рис. Рейтинг Індексу загроз у 2024 році

Джерело: Security threats index. URL: https://www.theglobaleconomy.com/rankings/security_threats_index/Europe/

Медичне забезпечення та реабілітація ветеранів

Послуги	Реабілітація та лікування, в тому числі закордоном	Засоби реабілітації, в тому числі протезно-ортопедичні виробм	Психологічна реабілітація та санаторно-курортне лікування
Надавачі	Заклади охорони здоров'я всієї форми власності	Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю	Мінветеранів Мінсоцполітики Силові відомства
Законодавча база	ЗУ «Основи законодавства України про охорону здоров'я»; ЗУ «Про реабілітацію у сфері охорони здоров'я»; Постанова КМУ від 05.04.2022 № 411.	ЗУ «Про основи соціальної захищеності осіб з інвалідністю в Україні»; ЗУ «Про реабілітацію осіб з інвалідністю в Україні»; Постанова КМУ від 05.04.2012, № 321 Накази Міністерства соціальної політики: від 06.07.2022 № 195 Від 04.06.2021 №309	Постанова КМУ: від 29.11.2022 № 1338 від 31.05.2015 № 200 від 17.06.2004 № 785 від 22.02.2006 № 187 НПА силових відомств Ліки: Постанова КМУ № 1303 від 17.08.1998

Структуровано автором за джерелами [16-26].

Джерело: [52].

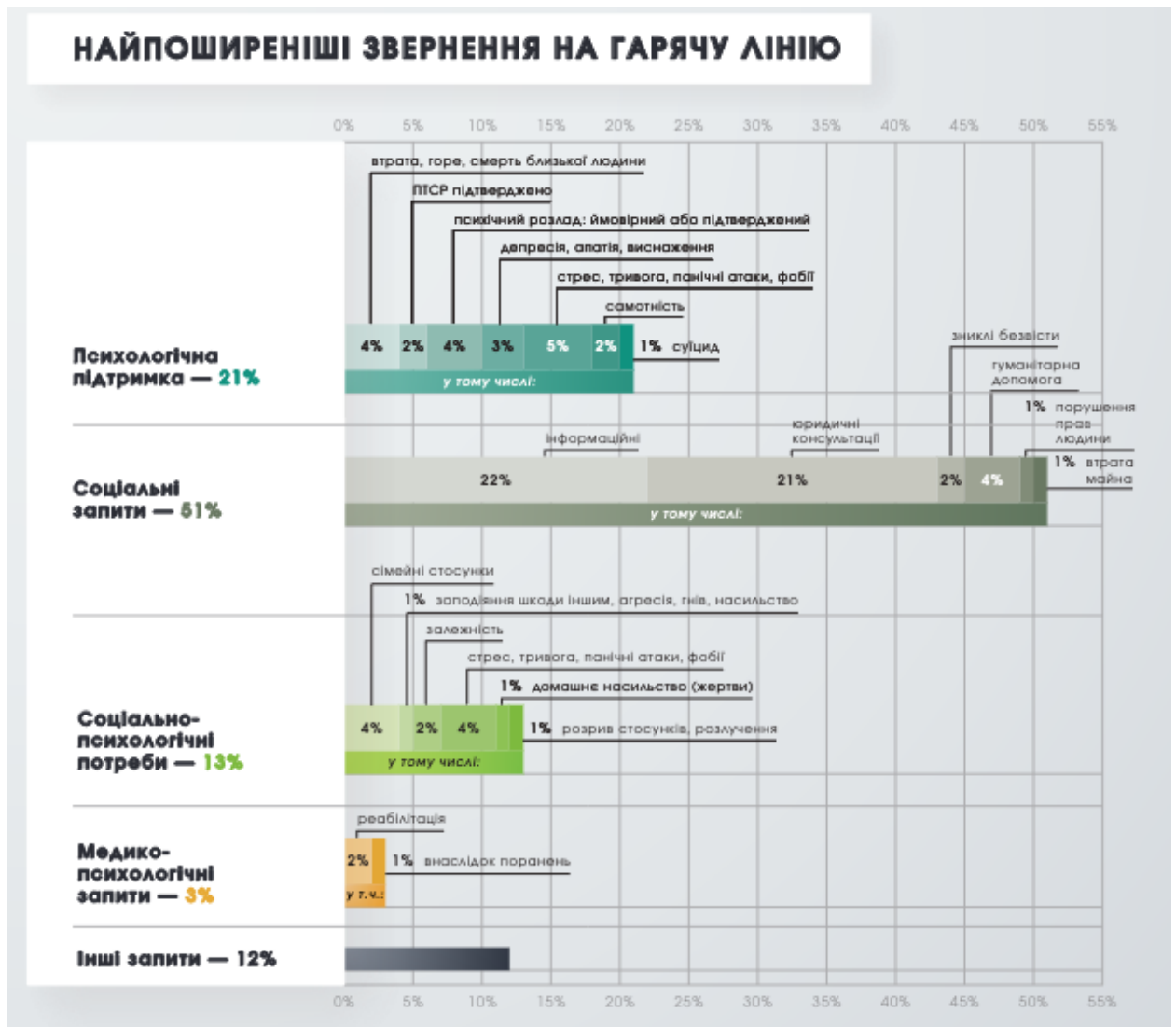

Рис. Найпоширеніші звернення від ветеранів на гарячу лінію Українського ветеранського фонду у 2024 році

Джерело: [Річний Звіт Українського ветеранського фонду за 2024 р. URL: <https://veteranfund.com.ua/wp-content/uploads/doc/report-2024.pdf>].

Джерело: [Український ветеранський фонд: звіт роботи за 2024 рік.

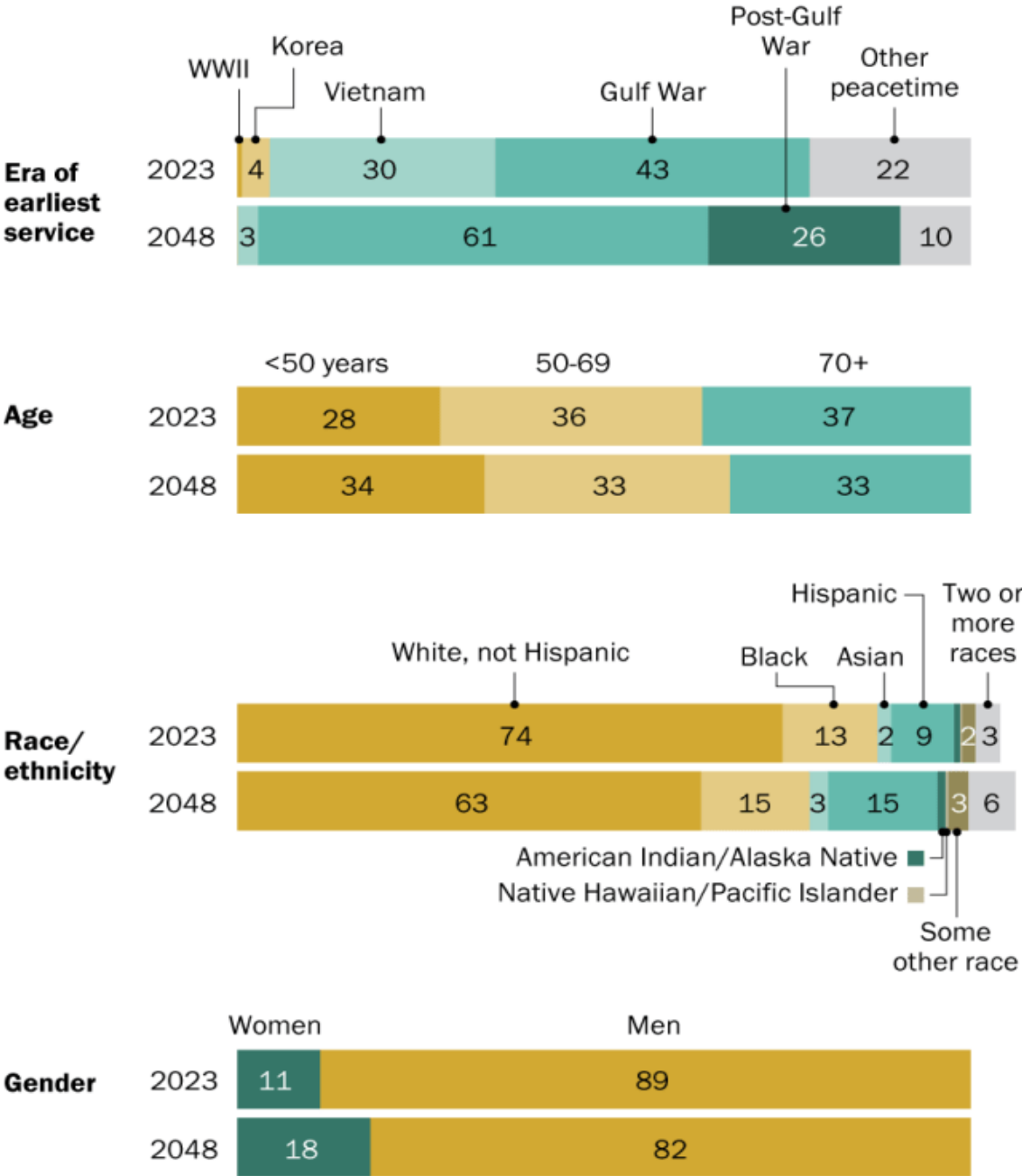
URL:<https://veteranfund.com.ua/newsukr/ukrainskii-veteranskii-fond-zvit-roboti-za-2024-rik/>]

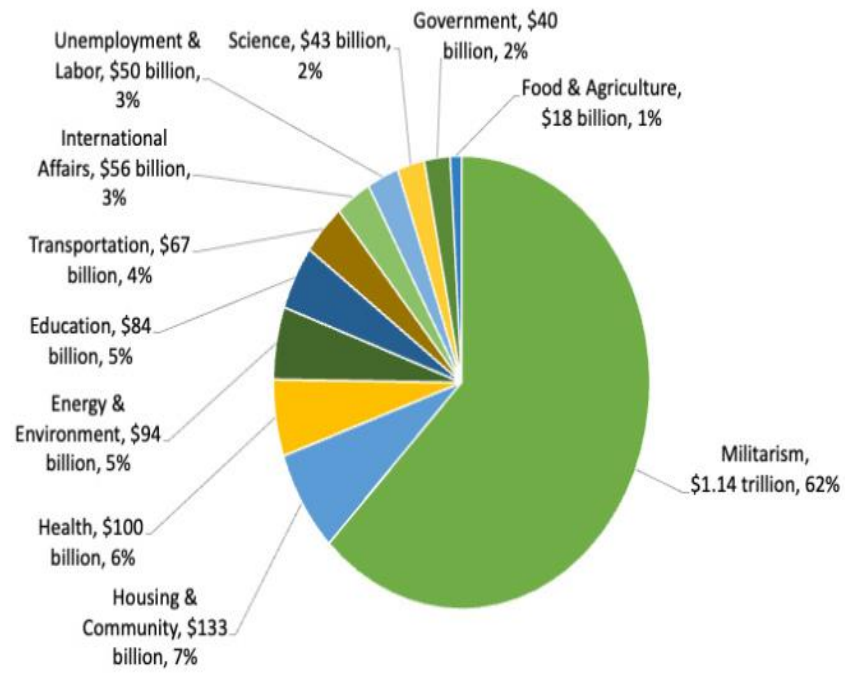
The U.S. veteran population is expected to become more diverse in the next 25 years

% of veterans by ...

Note: The VA categorizes Post-Gulf War as peacetime. Veterans are counted in their earliest era of service only. All racial groups include Hispanic adults unless specified. Hispanics are of any race. Subtotals may not sum to 100% due to rounding. Source: U.S. Department of Veterans Affairs.

Militarization of the federal budget in FY 2023

Source: Office of Management and Budget

Figure 4. Militarism in the discretionary budget: Where the money goes

Program	FY 2023 Budget
Military	\$920.8 billion
Department of Defense	\$848.8 billion
Nuclear weapons	\$31.6 billion
Foreign military aid	\$29.5 billion
Other (intelligence, etc.)	\$10.9 billion
Veterans' Benefits	\$135.4 billion
Veterans Health Administration	\$123.7 billion
Income and other supports	\$11.7 billion
Homeland security	\$51.1 billion
Customs and Border Protection	\$17.4 billion
Coast Guard	\$11.2 billion
Immigration and Customs Enforcement (ICE)	\$8.8 billion
Transportation Security Administration	\$6.5 billion
Other	\$7.2 billion
Federal law enforcement	\$31.5 billion
Prisons and detention	\$10.8 billion
Federal Bureau of Investigation	\$5 billion
Law enforcement grants (state, local & tribal)	\$4.5 billion
Drug Enforcement Administration	\$2.6 billion
Prosecutors	\$2.6 billion
Bureau of Alcohol, Tobacco, Firearms and Explosives	\$1.7 billion
U.S. Marshals	\$1.7 billion
Other	\$2.6 billion
Total Militarized	\$1.14 trillion

Source: Office of Management and Budget

Перелік закладів охорони здоров'я для реалізації пілотного проекту із залучення соціальних працівників до діяльності мультидисциплінарних реабілітаційних команд

1.Комунальне некомерційне підприємство „Вінницька обласна клінічна лікарня імені М. І. Пирогова Вінницької обласної ради”;	2.Комунальне некомерційне підприємство „Дрогобицька міська лікарня No 1” Дрогобицької міської ради;
3.Комунальне некомерційне підприємство „Клінічна лікарня Святого Пантелеймона” Сумської міської ради;	4.Комунальне некомерційне підприємство „Криворізька міська клінічна лікарня No 2” Криворізької міської ради;
5.Комунальне некомерційне підприємство „Лікарня інтенсивного лікування Боярської міської ради”;	6.Комунальне некомерційне підприємство „Львівське територіальне медичне об'єднання „Багатопрофільна клінічна лікарня інтенсивних методів лікування та швидкої медичної допомоги”;
7.Комунальне некомерційне підприємство „Міська клінічна лікарня No 4” Дніпровської міської ради;	8.Комунальне некомерційне підприємство „Обласна клінічна лікарня Івано-Франківської обласної ради”;
9.Комунальне некомерційне підприємство „Павлоградська лікарня інтенсивного лікування” Павлоградської міської ради;	10.Комунальне некомерційне підприємство „Хмельницький обласний госпіталь ветеранів війни” Хмельницької обласної ради;
11.Комунальне некомерційне підприємство „Центральна міська клінічна лікарня Івано-Франківської міської ради”;	12.Комунальне некомерційне підприємство „Чернігівська міська лікарня No 4” Чернігівської міської ради;
13.Комунальне некомерційне підприємство Львівської обласної ради „Львівський обласний госпіталь ветеранів війни та репресованих ім. Ю. Липи”;	14.Комунальне підприємство „Полтавська обласна клінічна лікарня ім. М. В. Скляфосовського Полтавської обласної ради”;
15.Комунальне підприємство „Рівненський обласний госпіталь ветеранів війни Рівненської обласної ради”;	16.Науково-дослідний інститут реабілітації осіб з інвалідністю (Навчально-науково-лікувальний комплекс) Вінницького національного медичного університету імені М. І. Пирогова.